

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ

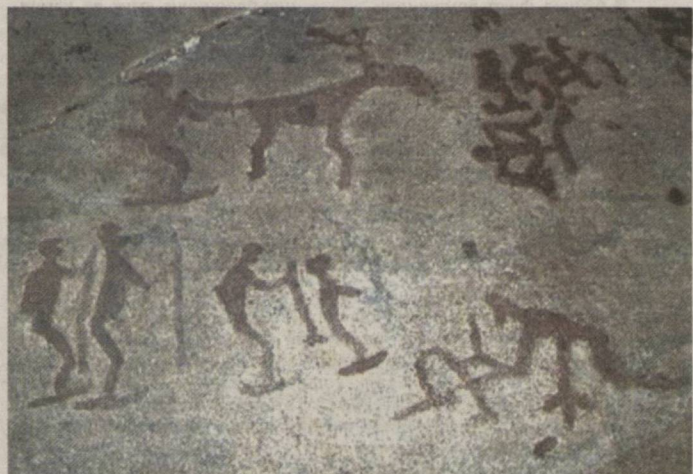
Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

e-mail: uzas@mcs.uz

2013-yil 3-may • №18 (4209)

АЖДОДЛАРНИНГ БУЮК МЕРОСИ

ёхуа Сармашсой мўъжизалари

Қуйи Зарафшон тоғлари ҳудудидаги Нурота тизмалари этагида жойлашган Сармашсой дараси бугун катта анжуман арафасида. 4-5 май кунлари бу ерда "Асрлар садоси — 2013" анъанавий маданият фестивали бўлиб ўтди.

Навий шахридан 35 чақирим узоқликда, хушманзара тоғлар бағрида жойлашган Сармашсой дарасидаги қоятошларда беш мингдан зиёд сурат

муҳрланган. Қадимшунос олимлар бу петроглифлар (Тошга битилган суратлар) неолит, бронза даврларидан бошлаб яратилиб келинганини

таъкидлашади.

Тасвирлар даранинг қадимий табиати, ҳайвонот олами, инсониятнинг ибтидоий ҳаёт тарзи ва тараққиёт босқичларини ифода этади.

Бу қоятошлардаги расмлар бадий тасвир, яъни рассомликнинг вужудга келишига замин бўлган бўлса, не ажаб. Уларни тамаддун ибтидоси дейиш мумкин. Расмларни яратишда оддийгина иш қуроли — турли хил чўкичлардан фойдаланилган. Бироқ ана шу оддийликдан яралган суратларнинг ҳар бирини ўзига хос яхлит бир асар, бир мўъжиза дейиш мумкин.

Муҳаббат — буюк инсоний туйғу. Бу туйғунинг қачон пайдо бўлгани, одамзот фарзанди ўз қалбида қачон

бу қудратли туйғуни ҳис қилганини ҳеч ким айтмайди. Балки у илк бора Одам Ато ва Мома Ҳаво муносабатларида юз очгандир. Қараңки, Сармашсой дараси қоятошларига ҳам муҳаббат васфи муҳрланган. Авлодлар "Муҳаббат тимсоли" деб ном берган тасвирда бир жуфт от бошларини бир-бирига қўйганча олдинги икки оёқларида бир-бирини қучмоқда. Сурат ибтидоий шаклда чизилган бўлсада, унда гўзал ва боқий муҳаббат ўз ифодасини топгани билан жозибалидир. Демак, инсон қалби ибтидоий даврдаёқ муҳаббатни чуқур ҳис қилиб, уни эъзозлаб келган ва бу олийжаноб туйғуни ажойиб манзарада — отлар жуфтлиги тимсолида баён этишга уринган.

Яна бир тасвирда ибтидоий ов жараёни ифодаланган. Овчилар ҳамда уларнинг ёрдамчи итлари қуршовида қолган шохдор қийғу оқулар қўқув билан боқайди. Тасвир жуда табиий чиққан, ҳаракатлар жонли, ўлжаларнинг ҳадик тўла қўзлари гўё одамзод қаршисида ожизлигидан жавдираётгандек туюлади.

Расмлардан яна бирида одам ёғоч таёқни ушлаганча чўқкалаб ўтирибди. Бир қарашда, нимагадир сизиниб, илтижо қилаётгандек туюлади. Аммо разм солинса, у ёғоч

таёқни бурамовда бураб-бураб олов чиқаришга уринаётганини илғайсиз. Унинг бош кийимидаги мато шамолда ҳилпираб турибди. Шамол, яъни майин шабадада буюмларни бир-бирига ишқалаб олов чиқариш физикадан бизга маълум. Аждодларимиз ушбу тасвирда қаҳрамоннинг бош кийимини шамолда ҳилпираган тарзда тасвирлагани шунга ишора. Демак, оловни пайдо қилишда шамолнинг ҳам аҳамияти катта экан. Ҳаётини воқеликни ҳаққоний ва чуқур ҳис қилиб, унинг муҳим қирра-

ларини, ҳатто моҳияту қалитигача назардан қолдирмай тошда акс эттириш эса рассомнинг истеъдоди ва тафаккур даражаси юксаклигидан далолат беради. Худуддаги "Кампир ўлди" манзили қоятошларига ишланган йигит ва қизнинг "маросим рақси" тасвири, уларнинг либослари ва соч турмаклари эса юртимизда санъат ва маданият жуда қадимдан ривож топганидан дарак беради.

Давоми иккинчи саҳифада.

АДИБГА ЭҲТИРОМ

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Шухрат ҳаёти ва ижодига бағишланган хотира кечаси бўлиб ўтди.

XX аср ўзбек адабиётининг забардаст вакилларида бири бўлган Шухрат сермазмун ижод қилиб, китобхонларга кўплаб шеър ва ҳикоялар, қисса ва романлар, драмалар тақдим этди. Адиб иккинчи жаҳон уруши жангтоҳларида машаққатларни бошидан кечирган. Шундан сўнг унинг "Шинелли йиллар", "Олтин занг-ламас", "Жаннат қидирганлар" каби қатор романлари яратилди. "Шайдо кўнгил", "Ҳали тун узоқ" номли шеърини тўпламлари нашр этилди. Бу асарларни китобхонлар катта қизиқиш билан қабул

қилдилар. Адиб мустақиллик йилларида ҳам ўзининг янги асарларини ўқувчиларга тўхфа этди.

Кечада иштирок этган Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси раиси, халқ ёзувчиси Муҳаммад Али, Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Абдулла Орипов, адабиётшунос олим, профессор Умарали Норматов, Ўзбекистон халқ шоири Сирожиiddин Саййид, тарих фанлари доктори Ҳожиакбар Ҳамидов ва бошқалар адибнинг ҳаёти ва ижодининг ўзига хос жиҳатлари ҳақида гапирдилар. Талабалар Шухрат шеърларидан ўқидилар.

Кеча сўнггида санъаткорлар Шухрат шеърлари билан айтиладиган қўшиқларни ижро этдилар.

Таъабир

САҲНАДА "ДАҲО"

Ўзбек давлат драма театрининг бутунги репертуарига назар ташлаган синчков томошабин унда ўрин олган спектаклларнинг салмоқли қисми инсценировка асосида саҳналаштирилган томошалардан иборат эканига эътибор қаратиши табиий. Инсценировка мазкур театр тажрибасида янгилик саналмаса-да, айрим мутахассислар таъкидлаганидек, бу жараён шунчаки драматик асарлар таққиллиги туфайли юзага келган эҳтиёж эмас. Театр саҳнасида ўзбек ва жаҳон адиблари қаламига мансуб асарларнинг мунтазам жой олиб бораётгани муҳим ижодий ҳамкорлик маҳсулидир. Бундай бақамти ижод самарали натижа бераётганини таъкидлаш лозим. Яқинда жамоат қўриғига қўйилган ёш режиссёр Нилуфар Ниёзованинг "Даҳо" номли янги спектаклини ана шундай изланиш намуналаридан бири сифатида баҳолаш мумкин.

Сарвара ҚОСИМОВА

ХИЁБОНДА...

Жиззахдаги истироҳат боғлари, сўлим хиёбонлар кундан-кунга қўрқамлашиб, чирой очиб бормоқда. Албатта, шаҳар марказида жойлашган, файзига файз қўшилиб бораётган бу масканларни айланиб, ҳордиқ чиқармоқ нақадар мароқли!

Бироқ... Кўни-кеча шаҳардаги болалар истироҳат боғига жиянларим билан ташриф буюрдик. Аммо бу ерда мен

кутгандек шўх-шодон болажонларни эмас, балки қўл ушлашган йигит-қизларни учратдик. Ёш йигит-қизлар суҳбат қуриб, айланиб юришса, эҳтимол, ҳеч ким уларга эътибор бермасди. Аммо ўзини беорларча тутайтган, бунинг устига қаҳ-қаҳ уриб қулишайтган, бурқситиб тамаки тутатаётган, ҳатто спиртли ичимликлар ичаётган ёшларга бефарқ қараб ўтиш мумкин эмас-

ди. Бу ерга ота-оналари билан келган болакайларнинг ҳам ажабланганча ортига қараб-қараб кетиши кишини бефарқ қолдирмайди.

Нахотки, ўсмир ёшидаги йигит-қизлар жамоат жойида ҳаммаунинг эътиборини тортаётганликлари ва бу манзара ҳунук таассурот қолдиришини англашмаса? Қолаверса, бу ер болалар энг кўп борадиган жой бўлса...

Мен бу ҳолатни кўриб, укаларим олдида нуқулай вазиятда қолдим. Шунинг учун ҳам ҳордиқ қўнгилга сизмай, улар билан қайтиб кетишга мажбур бўлдим. Аммо ҳануз бир нарсани тушунолмайман. Нега мана шундай масканлардаги тартибсизликларни ҳеч ким назорат қилмайди? Ахир бундай ҳолатлар атрофдагиларда ёмон таассурот уйғотиши, болажонларимиз тарбиясига салбий таъсир қилиши мумкин-ку!

Дилрабо ЭГАМБЕРДИЕВА

БИР ҲОВУЧ ТУПРОҚДА МИНГ БИТТА СЕҲР

Қадриятлар — миллат дарахтининг теран идизидир. Бу идиз барча даврларда ўзининг бетимсол қудрати билан миллий ўзликка куч ато этиб тураверади. Аждодлар қониди гуширган, асрлар оша ўлмай келаятган шундай бисотлар борки, улар мувофиқ равишда авлодлар турмушида юз очади. Ўзининг табиий-инстинктив ҳаётини давом эттиради.

Миллий қиёфанинг белгила-ридан бири бўлиб, замон талаби, тараққиёт эҳтиёжига қараб ўз йўлини белгилаб боради. Бу бисотнинг номи миллат маданияти, халқ ўтмишининг жонли манзаралари билан уйғун бўлади, бирга умргуза-ронлик қилиб келади.

Отадан кўрган ўқ йўнар, онадан кўрган тўн бичар, деган қадим ибора бор. Бу нақл замирида хунар, касб-кор, умуман, яратувчанлик мероси ётади. Бу мерос халқимизнинг қон-қонига сингиб кетган барпо этиш ҳусу-сиятига ҳамохан тарзда асрлар давомида ривож топиб, ўзининг миллий шаклини белгилаб олган. Бу бисот халқ билан биргаликда давр талотумларини ҳам кўрган, халқнинг зиёлиси, маърифатли кишилари бадағга этилганда бу бисот ҳам маълум маънода қата-гон ҳам бўлган (бойсунлик думбирасоз уста Менгнорнинг Магадан томонларда аозбланиб ҳаётдан кўз юмгани каби). Аммо қондаги, халқ даҳоси ботинидаги улғу ҳусусиятлар буткул йўқо-

либ кетмайди. Бу фазилатлар мустақиллик даврида қайтадан уйғонгани, тақдор кўриниш бериб, халқимизга тагин эш бўлиб кетгани шундан далолатдир.

Қачонлардир бирор уста аж-додимиз илк марта ёғочни ўйиб, ундан чўп коса ясаган, ат-ронлик қилиб келади. Отадан кўрган тўн бичар, деган қадим ибора бор. Бу нақл замирида хунар, касб-кор, умуман, яратувчанлик мероси ётади. Бу мерос халқимизнинг қон-қонига сингиб кетган барпо этиш ҳусу-сиятига ҳамохан тарзда асрлар давомида ривож топиб, ўзининг миллий шаклини белгилаб олган. Бу бисот халқ билан биргаликда давр талотумларини ҳам кўрган, халқнинг зиёлиси, маърифатли кишилари бадағга этилганда бу бисот ҳам маълум маънода қата-гон ҳам бўлган (бойсунлик думбирасоз уста Менгнорнинг Магадан томонларда аозбланиб ҳаётдан кўз юмгани каби). Аммо қондаги, халқ даҳоси ботинидаги улғу ҳусусиятлар буткул йўқо-

Хунарадан унар

Давоми олтинчи саҳифада.

Р.Исломов олган сурат.

Ўзбек театрларида замон-

дошларимиз тимсолини яратиш борасида изланиш-лар давом этмоқда. Кўни-кеча Фарғона вилоят рус драма театри ижодий жамоасининг "Фаришта" ("Ангел") деб номланган янги спектаклини театр шинавандалари илқ қутиб олди.

Милиция ходимининг сурташвиш кунлари ўз аксини топган мазкур асарда юрт тинчлиги, осовишталиги йўлида ўзи оромидан кечган одамнинг турмуш тарзи ишонарли, ҳаяжонларга бой саҳналарда томошабинга тақдим этилган. Спектаклдаги асосий ролларни Лазиз Ақромов, Нодира Абдусаматова, Ирина Ботова, Константин Кутузов, Абдор Бакиров, Алишер Мадалиев ва бошқалар ижро этишмоқда. Асар муаллифи ва саҳналаштирувчи режиссёр — Ўзбекистон халқ артисти Лутфулла Саъдуллаев. Томоша руҳиятига мос саҳна безакларини Ўзбекистон санъат арбоби Бахтиёр Тўраев ишлаган.

Шаҳноза ЖАЙСАНОВА

Кўюнчак газетхон мактуби

Янги томоша

Бошланиши биринчи саҳифада.

Қоя тошлардаги расмлар, гарчи тартибсиз, фақат хоҳиш-истакка кўра яратилган бўлса-да, расмларнинг даври, мазмуни, гоёсини англаш, тасаввур қилиш ва шулар асосида муайян фикр ва хулосаларга келиш мумкин. Аслида ана шу "тартибсизлик"нинг ўзи ҳам бениҳоя қимматлидир. Чунки бу бадий тасвир санъатининг ибтидоийлигини кўрсатиб берувчи ёрқин далил сифатида алоҳида аҳамият касб этади.

Бу тасвирларнинг қоятошларга туширилганидан буён неча минглаб йиллар ўтди. Неча-неча авлодлар ортидан авлодлар келиб кетди. Уҳар табиат бу дарани ҳам ўз қонунларига бўйсундирди. Яшил воҳа табиати ва ҳайвонот оламида ўзгаришлар юз берди — тошқин сойлар, мавжли булоқлар сони камайдди. Буғу, оху, буқа, тоғ эчкиси, қоплон, йўлбарс, шер каби жониворларнинг тўғи сийраклашди. Қоятошлардаги суратлар эса улардан ёдгорлик бўлиб қолди.

Ўтган асрнинг 60-йилларида Сармишсой маданий меросини ўрганишга киришилган. Ўзбекистон Фанлар академияси Археология институти олимлари томонидан изланишлар олиб борилди. Бироқ барча қадриятларимиз, асори-атиқаларимиз сингари Сармишсой ҳам мустақиллик шарофати билан ҳақиқий қадр-қиммати тоғди. 2004 йили осмон остидаги маданий хазина — "Сармишсой табиий археологик музей-қўриқхонаси" ташкил этилди. Бу, аждодларимиздан мерос йирик маънавий бойлиқни асраш, эъзозлаш, илмий аҳамиятини ўрганиш, қадрлаш ҳамда уларни келажақ авлодларга бутунлигича етказишдек эзгу ишларга омил бўлди. Ўтган давр мобайнида турли дориларда ўтказилган илмий анжуманларда Сармишсой маданий меросининг тарихи, унинг умуммаданий аҳамиятига катта эътибор қаратилди.

2010 йил сентябр ойида Самарқанд шаҳрида "Марказий Осиё қоя тош суратларини илмий ўрганиш, асраш ва тарғиб қилиш" мавзусида ЮНЕСКО билан ҳамкорликда халқаро илмий анжуман ўтказилди. Эндликда Ўзбекистон, Норвегия, Финляндия, Россия, Қозоғистондан мутахассис олимлар ўзаро тажриба алмашиб, ўшбу музей-қўриқхонада

исботлаб турибди.

Археологик тадқиқотлар натижасида аниқланган Сармишсой дарасининг юқори қисмидаги тош иҳота ва ҳимоя деворлари қолдиқлари, ўша даврларда бунёд этилган кўргонлар ўз ҳудудини ҳимоя қилиш, яъни ер, мулкка эгалик муносабатлари қай даражада ривожланганидан далолат беради. "Ўзбекистон ма-

ёқасига дарахт ва гул қўчатлари ўтказилди, замонавий автобус бекатлари барпо этилди. Йўл бўйидаги аҳоли турар жойлари ҳам обод қилинди. Бу бунёдкорлик ишларида вилоятдаги йирик қорхона ва ташкилотлар фаол иштирок этди.

"Кизилқумцемент" қорхонасининг "Шабода" ва Навоий тоғ-кон металлургия комбинатининг "Тоғли" болалар ёғи оромгоҳлари бугун чинакам мўъжизалар шаҳарчасига айланган. "Шабода" оромгоҳидаги майдонни юқоридан туриб кузатсангиз, гуё жонажон Ўзбекистонни бутун бўйбастидан кўргандек бўласиз. Тошкентдаги рамзий Кўкалдош мадрасаси дарвозасидан майдонга кириб келаркансиз, Сирдарёнинг маҳорлигида ташкил этиб келинаётган "Асрлар садоси" анъанавий маданият фестива-

шувлари, дорбозлар, қизқачио кўғирчоқбозлар томошалари намойиш этилмоқда. Мана, яна бир томонда каштачилик, сангтарошлик, заргарлик, зардўзлик, бешиқсозлик, кулолчилик, суюқ, тош, ёғоч ўймакорлиги каби халқ ҳунаромандчилиги буюмлари ҳамда қадимий миллий таомларимиз кўргазмаси...

— Ҳар йили "Асрлар садоси" фестивалида иштирок этган, — дея суҳбатимизга қўшилиди нуроталик ҳунароманд Мағфират Тўраева. — Ўзимиз тўққан адрас матоларга тикланган кашталарим доимо хорижликларни маҳлиё қилади. Бу йилги фестивал вилоятимизда ўтаётгани муносабати XVII — XVIII асрлардаги кашта нусхаларини топиб, уларни тиклашга ҳаракат қилдик. Ўйлайманки, бу кашталар ҳам меҳмонларни қўйил қолдиради.

Дарҳақиқат, Юртбошимиз 1996 йил 24 апрелда ЮНЕСКОнинг Парижда қароргоҳида ўтказилган анжуманда таъкидлаганидек, меъморчилик ёдгорликлари, қадимий қўлёзмалар, халқ усталари ясаган буюмлар асрлар оша улғурғорлиги ва бадий шакллари пухталиги билан, фикр ва ижод теранлиги, маънавий софлиги билан барчага завқ бағишлайди.

Бинобарин, истиқлол шуқуҳидан қайта ўз оқоётган бебаҳо қадриятларимиз, анъаналар ва урф-одатларимиз, миллий амалий санъатимиз, халқ оғзаки ижоди ҳамда маънавий меросимизнинг ноёб қирраларини тўқис ўрганишда ва тарғиб этишда юртимиздаги Сармишсой каби қадим манзилларнинг аҳамияти беқиёс. Бундай табарруқ масканлар бағрида ўтаётган "Асрлар садоси" каби анъанавий сайлар эса халқимиз ўзининг бой тарихи ва бугунги кунининг шуқуҳи билан ойдин келажагига нечоғли теран назар ташлаётганини рўй-роҳ намоян эътиди.

Холби САФАРОВА,
Навоий вилояти

Қўғирчоқ чалинди. Ўқувчилар истамайгина хонага кириб келишди. Бироз муддат ўтиб кириб келган ўқитувчиға бола-ларнинг ярни салом берди, ярни ўрнидан ҳам турмади. Ўқитувчи аввал хонага, деразага ва ўқувчиларга разм соди. Ўтирди. "Хў-ў-шш. Бутун ким навбатчи? Нега доскадаги ёзув ўчирилмаган? Қани, тез биттаг чикиб ўчир-чи." Кимдир зўрға ўрнидан турди. Доскани артди. Ўқитувчи эснаб нималарнидир титкилади. Ручкасини пешонасига нуқиб йўқлама қилди. Ўқувчиларнинг ярни йўқ. "Ўтган дарсда қандай мавзунинг ўтганди? Қани ким жавоб беради? Ким? Ие, ҳеч ким йўқми? Эҳсиз, бекорга кетган вақтим. Демак, тартиб билан қақирамиз..."

Ўқувчилар навбатма-навбат ўрнидан туришди. Дарсга ҳеч ким тайёр эмасди. "Биринчидан, Абдулла Қодирий эмас, Абдулла Қаҳҳор ижодини ўтганди. Сенлар Қодирий билан, Қаҳҳорни ажратиб олмасаларинг... Иккинчидан... тўхта... Хурсандов, қўйлагингни шимнинг ичига тик. Хой, Бекназаров, нега телефонни ўчириб қўймайсан? Сенлар... одам бўлмайсанлар."

Мана, сизга адабиёт ўқитувчисининг болаларга муносабати. Нега дарсда кўпчилик ўқувчи йўқ? Чунки, улар адабиёт дарсидан қониқмайдилар. Нега болалар дарсга тайёр эмас? Чунки ўқитувчи дарсни эсда қоладиган қилиб ўтмаган.

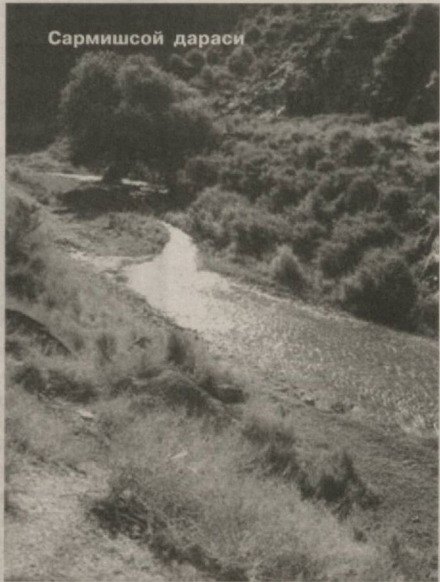
Йўқ! Менга у адабиёт ўқитувчиси дарс ўтмаган. Фақат уни танийсан. Ҳа, уни сиз ҳам танийсиз. Бир эсала кўринг, ким экан у? Ахир, уларни унутиб бўладими? Мен ҳозир бошқа бир адабиёт ўқитувчиси ҳақида гапирмоқчиман. Сиз уни ҳам танийсиз. Ҳа, сиз уни севасиз...

Ҳар миллитнинг шон-шавкатини, ўлмас қадриятини белгилаб берадиган шундай мезон бор, бу — адабиёт. Адабиёт дунё халқларидан мамлакат, миллат номидан сўзлайди. Шу ўринда мамлакатимиз раҳбарининг "Адабиёт масаласи — бу маънавий масаласидир" дея қайғурганини алоҳида таъкидлаш жоиз. Одатда энди-гина шеър ёза бошлаган ўспирин ёки қизалоқ уятчан бўлади. Айни шу лаҳзада бир инсоннинг, адабиёт ўқитувчисининг ёрдами керак бўлади. Истеъдод ёки талант ўз вақтида қўллаб-қувватланса, йўналиш тўғри белгилаб берилса юзга чиқади. Бу вазифани эса фақат ўқитувчига бажаради.

Бир ижодкор дўстим айтиб берганди: "Мактабда ёзувчилар билан учрашув бўлди. Одатда бундай тад-

илмий ҳамкорлик ишларини олиб боришмоқда.

— "Асрлар садоси" анъанавий маданият фестивалини ўтказиш учун бежиз Сармишсой дараси танланмаган. Ўшбу бебаҳо ва нодир хазина аждодларимиз томонидан яратилган илмий кашфиётларни ўзида мужассам этган, — дейди вилоят тарих-ўлкашунослик музейи директори Рамазон Эгамов. — Мана қаранг, сойнинг икки соҳилидаги қоятошларга ишланган петроглифлар орқати сиз инсоният тамаддунининг пайдо бўлиши ва аждодларимиз маданий тараққиёти бўлган жараёнига аниқ тасаввур қиласиз. Ўшбу тош "асар"ларда чорвачиликнинг қай тарихи ва вужудга келгани, яъни ёввойи табиатни илк хонақиллаштириш давлари, ов жараёнилари моҳирлик билан акс эттирилган. Айниқса, сой қирғоқларида қадимда экинзорлар тизимини яратиш ва сувдан унумли фойдаланиш тажрибаси вужудга келиши ҳудудда деҳқончилик маданияти юқори даражада ривожланиши, ҳусусан қўллаб тегириш, мушкарлар ва қолдиқлари аҳолининг нечоғли фаровон ҳаёт кечиришга интилганини

Сармишсой дараси

лининг Сармишсой дарасида ўтказилиши бу ҳудуднинг янада обод ва кўркам бўлишига туртки бўлди. Шу кунларда дара жойлашган Навбахор туманида эмас, балки бутун вилоятда байрам шуқуҳи кезмоқда. Дарага элтувчи Кармана — Қалқонота йўли тўлиқ қайта таъмирланди. Йўл

дим. Суҳбатлашиб ўтирдик. Гап мавзуси яна адабиётга қўчди. Ўқитувчименга шундай савол берди:

— Тўра Сулаймоннинг "Чаман ичинда бир гул, гул бир ён, чаман бир ён", деб бошланган гузал бир шеъри бор. Ўша шеърнинг якуни "Гўрўгли султон бир ён, Тўра Сулаймон бир ён", сатрлари билан тугайди. Нега муаллиф Гўрўгли Султонга ишора қилган? Алломишга эмас, Рустамга эмас, нега айнан Гўрўғлига?

Мен бу савол қаршида тилсиз қолам. Ҳаёлан жавоб излаб ўқиган китобларим оралаб кезаман.

Адабиёт дарси. Максуд Шайхзодадим.

АДАБИЁТ МУАЛЛИМИ

нинг "Мирзо Улуғбек" трагедиясини муҳокама қилаёلمиз. Хона жим-жит. Юрак уришини эшитса бўлади. Нафас олишга кўрқамиз. Бехосдан қилич овози ва шу билан бирга орқа партадаги бир қизнинг пик-пик йиғлагани эшитиладди. Йиғи аста-секин бошқаларга ҳам қўчади. Болаларнинг қўлини мушт қилиб ҳўрсингани узоқ вақт эшитилиб туради. Нега ахир? Юрагим ўз отасининг ўлдиримизда? Юрагимизда, тиниқ тафаккуримизда бу савол чуқур илдиэ отади. Абдулатифни ёмон кўриб қоламиз.

— Демак, кейинги дарсда асарни қаҳрамонларга бўлиниб ўқиймиз, саҳна кўриниши тайёрлаймиз. Бу ҳам тез ёдланади, ҳам узоқ вақт хотирада қолади.

Ҳаммамиз Улуғбекни танлаймиз. Абдулатифга нафратимизнинг чегараси йўқ. Раҳмонберди муаллим назаримда хийла кенгайиб кетган хонага теран нигоҳ ташлайди.

— Абдулатиф, Аббос каби қаҳрамонлардан ҳам яхшилик ахтариш...

Биз анграйиб қоламиз. Наҳотки, ўз отасини ўлдирган падаркуш қаҳрамонидан эзгулик ахтарсак? Муаллим нималар деяпти?

— Ўйлаб кўринг. Абдулатиф ёш бола бўлганида Улуғбек тиззасига олиб ўтирмаганидир? Боланинг ширин эркалинишга отанинг бор қувончи эш бўлмаганидир? Ота-боланинг шу ҳолатини кўз ўнгингизга келтирсангиз — Абдулатиф беозор

болага айланади-қолади. Мен Абдулатифни оқламоқчи эмасман. Фақат салбий қаҳрамонларнинг ҳам ҳолати-ҳаракатини тушунишга ҳаракат қилинг, демоқчиман холос.

Мен Улуғбек бўламан. Бунга шеър ёзишни яхши кўришим сабаб. Орқа партада ўтириб йиғлаган Мунисанинг Феруза бўлишини жуда-жуда хоҳлайман. Муаллим дилимдагини сезгандек дейди:

— Муниса, сен — Феруза бўласан. Нурали — Али Қушчи, Хамид — Аббос, Усмон — Абдулатиф.

... Кейинги дарс. Ўша асрга, ўша асрни йиғлаган қора тунга кириб борамиз. Шамдонлар, фиску фасодга тўла сарой. Ва олис келажакка

ридек Раззоқ сўфига битта ака толамиз. Иси — Умрзоқ. Қишлоқда деҳқончилик қилади. Укасини туши-да кўриб излаб келиб, қишлоққа олиб кетади. Даволайди. Бу орада Мирёқуб жадидчилик ҳаракатини бошлаб юборади. Сўфи Зебини шу ерда қўради...

Эзамиз. Мактов, гоҳида танбех эшитамиз. Яна ёзаверамиз — дафтарлар тўлиб кетаверади...

Эҳтимол, мен ҳозир айтмоқчи бўлган гап кимгадир ёқмас, кимнингдир энасини қотиради. Албатта, бу менинг шахсий фикрим. Гапнинг индаллоси шуки, бугун қайси мактабдан шоир чиқмаётган бўлса, демак ўша мактабнинг адабиёт ўқитувчиси йўқ. Бўлсам — дипломада адабиётчи.

"Ҳозир ёшлар китоб ўқимай қўйдилар", деган гаплар тез-тез қулоққа чалиниб туради.

Халқимизда бир гап бор: Бола бошдан... Демак, адабиёт ўқитувчиси қаердадир хатоликка йўл қўйган. Демак, яна сабаб — ўқитувчининг масъулияти. Биз эртақлар, маталлар, дostonлар оғушида улғайганмиз. Қаҳрамонлар макони бўлган ўша эртақлар бизни китобларга ошно тутишган. Ўша эртақларга эргашиб китоб билан, адабиёт ўқитувчиси билан кўнгилдош бўлганмиз. Демак, адабиёт дарсларида эртақ, дostonлардан кенг фойдаланишимиз керак. У иқтисодчим, учувчим, қурувчим, қайси касбини танлашадан қатъий назар, биринчи навбатда, китоб билан, адабиёт ўқитувчиси билан яқин бўлиши керак. Адабиёт ўқитувчиси — ҳар бир боланинг кўнглида эзгулик уйғотадиган энг биринчи инсон. Унинг қамол топирадиган касби шунинг учун ҳам масъулиятли, заҳматли ва шарафлидир. У шунинг учун ҳам адабиёт ўқитувчиси, шунинг учун — ҳаёт ўқитувчиси, орзу ўқитувчиси. Мен унутолмайдиган бир воқеа бор. Ўша воқеа бутун ҳаётимни ўзгартириб юборди.

Мактабни тугатган йилим, отаонам аниқ фанларга асосланган ўқишга боришимни хоҳлади. Орзу орзулигича қилиб кетадиган бўлди. Эрта-индин кетаман деб турганимда адабиёт ўқитувчиси бир чимдиб, кўзимни очиб қўйди:

— Олов ёқай десам ўтин тамом бўпти. Сенда қоғоз кўп. Шеъринг дафтарларингни бер. Ҳа, шеъринг

ШОИР БИЛАН УЧРАШУВ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси қошидаги «Онажоним — шеърини» адабий тўғрагининг навбатдаги машғулотида ёш ижодкорлар таниқли шоир Салим Ашур билан учрашдилар. Савол-

Ҳар бир янги асарнинг номи иходкорнинг бадий идеалини, гоёвий мақсадини, ҳаётга, воқеаликка муносабатини ифодалайди. Салим Ашурнинг янги шеърлар тўплами "Муҳаббат китоби" деб номланган. Китоб мундарижасидаги шеърлар мисолида муҳаббат тушунчаси кенг маънода — Ватанга, элу юртга муҳаббат, аёлга, онага, оилага муҳаббат, умуман, инсонга муҳаббат маъноларида талқин этилади. Шу маънода шоир "оммавий маданият" ҳуруф қилаётган замонда дунёни муҳаббат кўтаради, дея ўз кўзқарашини баён этади.

Шунингдек, тадбирда ёш ижодкор Маҳфуза Имомованинг бир туркум шеърлари ҳам муҳокама қилинди. Ёш шоира шеърларининг ютуқ ва камчиликлари ҳақида фикр-мулоҳазалар билдирилди.

Тадбирда ёш шоирлар янги шеърларидан намуналар ўқиди.

Шавкат ОДИЛЖОН

УЧРАШУВ

Тошкент вилоят педагогика коллежида мақом санъати билимдони, Ўзбекистон халқ артисти, академики, Юнус Ражабий хотирасига бағишлаб Ражабийлар сулоласи билан иходий учрашув ўтказилди. Унда актёр, Ўзбекистон халқ артисти Обид Юнусов, Ўзбекистон халқ хофиза Ҳасан Ражабий, созанда, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Тохир Ражабий, эстрада хонандаси Азиз Ражабий ҳамда коллежнинг устоз ва талабалари иштирок этди.

Тадбир аввалида санъаткорнинг фарзандлари оталари ҳақидаги хотираларидан сўзлаб бердилар, мақом санъати ва унинг бугунги муסיқий ҳаётимизда тутган ўрни ҳақида, ёшларнинг мумтоз муסיқага муносабати борасидаги фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашдилар.

— Бугунги кун ижрочилик санъатида ўзбек мумтоз кўшиқчилигига меҳр қўйиб, мақом ва халқ ашулаларини маромига етказиб қуйлашга интилаётган ёшлар кўпаяётгани бизни қувонтиради, — деди Ҳасан Ражабий. — Афсуски, миллий муסיқа меросимизга юзак қўладиган ёш ижодкорлар ҳам учраб турибди. Улар хориж наволарига чалғимасдан, миллий оҳангла-римиз асосида иход қилсалар яхши бўларди.

Тадбир давомида Ражабийлар ихросида "Қилғил", "Хожиниёз 1,2", "Не наво соз айлағай", "Келдим" каби мумтоз ашулалар ихро этилди. Учрашувда Обид Юнусов ихросидаги "Ибн Сино" монолоғи, ибратли хикоятлар барчага манзур бўлди.

Азиз МАТЕҚУБОВ

чиққан газеталарим.

— Шеърларимни? Улар ўзимга керак...

—Уларнинг энди сенга кераги йўқ, — деди киноа аралаш, — сен бошқа соҳани танладинг.

Муҳокама учун мавзу

Бўлди. У бошқа гапирмади. Индамай кетди. Мен жим қолавердим. Отамнинг раъйига қарши чиқиб, ўша йилги ўқишга бормадам. Отам кейинги йили ҳам юмшамди, аммо мен ёшишдан, орзу қилишдан тўхтамадим. Барибир, ўзим орзу қилган журналистика факултетига ҳужжатларимни топширдим.

Йўлчи бир қадам бўлсам юргани яхши! Мен бугун йўлдаман. Ҳар қадамда бир инсоннинг, менга орзу қилишни, савол беришни, умуман яшашни ўргатган адабиёт ўқитувчисининг нигоҳини сезаман. У она тили буйича дарслик-қўлланма ёзгани учун эмас, устозим бўлгани учун ҳам эмас, у — оддий, ўзгача адабиёт ўқитувчиси бўлгани учун унинг олдида ўзимни қарздор сезаман. Бугун қўллаб истеъдодли йиғит-қизларнинг китоблари чоп этилмоқда. Улар, энг аввало, адабиёт ўқитувчисининг шогирдларидир. Улар дўстим айтган, "ўқийдиган китоб йўқ" деймаган ўқитувчининг шогирдларига ҳўшайсан. Улар менинг устозимнинг шогирдларига жуда-жуда ўхшаб кетади.

Ўқиниш тугатиб, бир курсдош дўстим билан уйга бордим. Суҳбатимиз яна адабиётга боғланди. Устозим яна ўша саволни берди: "Гўрўгли султон бир ён, Тўра Сулаймон бир ён". Нега?

Мен ҳам, дўстим ҳам ер чизиб қолдик. Тахминлар бор, лекин аниқ тўхтамай йўқ. Мен шу саволга жавоб излаб "Гўрўгли" достонига, Тўра Сулаймон ижодида қайта-қайта мурожаат қилдим. Аммо... Мен излаб — адабиёт ўқитувчиси кутган жавобни ҳали-ҳануз топганимча йўқ...

Барибир топаман. Негаки мен, савол борми, демак қаердидан унинг жавоби борлигини ҳам биламан. Адабиёт ўқитувчиси шундай деган эди...

Санжар ТУРСУНОВ

Анвар ОБИДЖОН, Ўзбекистон халқ шоири

ЯШИЛ БАХТДАН ҚАМАШДИ КЎЗЛАР

ТИНЧ КЎЗЛАР

Бизлар қуравердик, бузаверди ёв
Кўргону уйимиз, қўшқу қасрни.
Шайимизни денсиб эзаверди ёв,
Кўрмадик суронсиз бирон асрни.

Турон солимасин ўқир талаба,
Саҳифалар гуллар жангалга тўлиб.
Хар бир мағлубит, хар бир ғалаба
Из солмин «Тарихий воқеа» бўлиб.

Фитнага бой эрур хар қайси замон,
Жим турсанг-да чўзар қаттоллар бўйин.
Тутмоқликдан кўра найзага қалқон,
Эл тивчин соғ асрай билмоқлик қийин.

Бир ўйга чорлагай китоб якуни:
Ичкиамиз ёзга фақат қиш фасли.
Юртимнинг тинчлигига ўтган хар кунин
Мислсиз Тарихий Воқеа асли!

ПОЕЗДДАН ТУШГАН ҚУШЧА

1978 йил. Умумёқодаги шеригим
Бикбулат меҳмон кутубонамиз деб мени
воқзалга етаклади.

Вагондан қиз, мисли пар,
Ерга енгил сакради.
Юзидagi сенкилар
Кўзларимга сакради.

Қизми, қизга дўнган қуш?
Қумрикўз-у, сутбадан.
Наҳот мен-чун юбормиш
Тангрим уни Уфадан!

Ширин ўйдан мастланиб,
Ёйганимда аста пат;
Бирдан учди настланиб
Мендан бурун Бикбулат.

Бордию жон ҳалпила,
Чангал урди сор бўлиб.
Қушча унинг бағрида
Эрийверди қор бўлиб.

Перрон тўла одамга,
Икков эса ёп-ёлғиз.
Қолмиш гўё одамда
Битта йиғит, битта қиз...

Бикбулат-да қучиниб
Ўтаркан қиз селкиллаб;
Кўзларимнинг ичинин
Ачиштирди сенкилар.

ТАБИБ ТААЖЖУБИ

Нечун қариб ҳам зир-зир
Титрагаймиз ўлишдан?
Асли кетиш осондир
Бу дунёга келишдан.

МАТНШУНОС

Намқуш хона. Майишган курси.
Эман стол. Титилган китоб.
Ўнгит ётар сўзларнинг туси,
Мати узра у эмаклар ҳуноб.

Ҳануз чайир улоқчи отдек,
Ҳануз қорин қўямасдан яшар.
Теграсида жимлик ҳайҳотдек,
Танҳоликка тўямасдан яшар.

Вақт симирди йиллар тотини,
Жимлик охир чалди қўнғироқ.
Шунда, бирдан одам зотини —
Қўмсаб, ичин силкитди титроқ.

Сезди, чарқоқ олғач запига,
Ёлғизликдан сафоланмасдан;

Яшаб бўлмас ётлар тафтига —
Бағир тутиб даволанмасдан.

Мўралади эшикни очиб,
Яшил бахтдан қамашди кўзлар.
Тарқалди сўнг, зах уйдан қочиб,
Юртга кўҳна зарқанот сўзлар.

ЎСПИРИНЧА

Беғам дилим шум қизнинг
Тузогига илинди.
Кўзим зарқўз юлдузининг
Нингоҳига илинди.
Жабр айладим жонимга.

Чехрасида чарсиллар
Ишваларин учқун.
Қўлга қўнган гўл каптар
Менман, бўлдим тутқун,
Жабр айладим жонимга.

Жодута лим чўғ кўз-ла
Қучоғига тортиқлар.
Жонгинамин ўт ҳислар
Ўчоғига тортиқлар,
Жабр айладим жонимга.

Ўз-ўзини қийнайман,
Дўзахчамда қуйганча.
Дошқозонда қайнайман
Ўтёқарни суйганча...

Жабр айладим,
Жабр айладим,
Жабр айладим жонимга!

ИГНАБАРГ ШЕЪРЛАР

— Ҳамма чивин хуштордир менга!

Ошга кетиб, қирқ йил қайтмади...

Қўли иссиқ, қарашин совуқ.

— Бўтқагайм тилло қошиқми?!

Уни асрар таниш микроблар.

Чироқ ўчди. Ёришди келин.

ХОТИРА ГИРДОБИ

Тушмай қолди қаламим изга,
Толиқтирди тўлиқиб янаш.
Оғир кечди, ҳаёлан Сизга
Қунда юз бор йўлиқиб янаш.

Чалғитар на сайл, на гурун,
Тополмасман ахтариб пана.
Мендан бирпас беркинби турун,
Кичик бир шешъ ёзволлай, она.

ШОИР ВА ОЛИМ

Сўз инсонни камолотга етаклайди. Қалбида олам ва ундаги чексиз гўзалликка
нисбатан заррача меҳри, эътибори, муҳаббати бўлган одам борки, сўзини ўз ҳаёт
йўлига эш деб билади. Сўзининг изтироби ширин бўлади. Ижодкор эса уни
йўқотиб қўйиш, унга хиёнат қилиб қўйишдан ўзини асраб яшайди.

Шу тарихи сўз ижодкорнинг тақдирига,
гоҳи шоили, гоҳи мураккаб қисматиға ай-
ланади. Йиллар силсиласида, тақдирлару
турфа кечмишлар чигиринда ижодкор шах-
сининг борлиққа, ўз ҳаётини аъмолларига,
ижодий тамойилларини эътиқодига, бир сўз
билан айтганда, Сўзга нисбатан тутумлари
катъийлашади, эътиқоди шакл топади.

Менга ишон, қаламим, нузли йўллар тўрт томон,
Сенга эмас, юкмин, ўз елкамга ортаман.
Юр, қозоғга чизайлик, кунимиз манзарасин,
Ранглар билан безайлик дераза панжарасин.
Манзарарад хар тунининг офтоби балқиб турсин,
Умр каби хар тунининг чакмоғи чакқиб турсин....

Бу сатрлар таниқли шоир,
моҳир таржимон, Ўзбекистонда
хизмат кўрсатган маданият хо-
дими Тоҳир Қаҳҳорга тегишли. Тоҳир Қаҳҳор
адабиётимизга 80-йилларда кириб келган
ижодкорларимиз сафига киради.

Дарёдек шовуллаган умримизда нималар-
дир қилишга улгуриш, эл-улус орасида яхши
ном қозониш хар бир инсон учун бахт ва
шарафдир. Тоҳир Қаҳҳор эса шу маънода,
омади қулган ижодкорлардан. У ўтган вақт
мобайнида ўнга яқин шеърини тўпламлар,
юртимиз маънавияти, тарихига оид бир
қанча тадқиқотлар, дунё адабиётининг қўлаб
етук адиблари ижодидан қилинган гўзал тар-

жималар муаллифига айланиб улгурди.

У хар бир айтилган сўз учун бошқа биров
эмас, айнан ўзи жавобгар эканини бир зум
ёддан чиқармасликка интилади. Ижодий
некбинлик асл шоирдан шунини талаб этади.

“Тоғ: “Лола, ҳей, лолажон! Баҳор бўлди, очилдинг,
Юрагимдан томган қон каби ерга сочилидинг...
Сен — лаҳзасан, мен — абад... Чарх урилиш парвоз эт,
Айтолмаган сўзларимни айт — узоққа олиб кет!”

Шоир табиат гўзаллигидан нечоғли ҳай-
ратга тушмасин, бу гўзаллик замирида чу-
қур инсоний дард, фалсафа ётибди. Тоҳир
Қаҳҳорнинг катта-кичик барча асарларига

ана шу туйғулар доимо эш-
дир. Инсоний ҳасратларни
ифодалайман, деб ўқувчи-
нинг дилини маҳзун, тушқун
қилиб юбормаслик, маънодор, фалсафий
тус беришни ният қилса-да, шеърини қуруқ
баёнга айлантириб ҳам қўямаслик маҳора-
ти Тоҳир Қаҳҳор шеърларининг жон томи-
ри десак муболага бўлмайди. Унинг “Оқ
ўрик”, “Оқаётган дарё”, “Осмон кимники?”,
“Эшик тақиллаётир”, “Кун кўзи”, “Юлдузлар
менинг боғим”, “Тоғнинг парвози” каби
шеърини тўпламларида Шеър, Шоир, Сўз
каби адабий қадриятларнинг жамият ҳаёти-
даги ўрни шойрона ифодасини топган.
Ижодий фаолиятининг маълум бир қис-

мини илмий ишларга сафарбар этган То-
ҳир Қаҳҳор мустақиллик бахтидан баҳра-
манд халқимиз дунёқарашини бойитиш-
га баҳоли қудрат ҳисса қўшиб келаётир.
Жаҳон тиллари университетини талабала-
рига сабоқ бериш билан бирга, “Жаҳон
адабиёти” журнали тахририятида ҳам
фаолият кўрсатмоқда.

Тоҳир Қаҳҳор машҳур адиб Габриел Мар-
кеснинг “Ошқора қотиллик қиссаси” асари-
ни она тилимизга
гўзал тарзда ўғирди.
Тарихчи Исмоил Ака-
нинг “Буюк Темур дав-
лати” рисоласи, Меҳ-
мед Эмин Юрдакул-
нинг “Эй турк, уйғон”
шеърлар китоби,
Ҳусайн Нихол Отсиз-
нинг “Кўк бўрилар-
нинг ўлими”, “Кўк
бўриларнинг тирили-
ши” каби салмоқли
романлари ҳам Тоҳир
Қаҳҳор таржимасида

ўзбек китобхонлари мулкига айланди. Айни
пайтда, шоир турли мамлакатларда бўлиб
ўтаётган адабий, маданий, этнографик ва та-
рихий анжуманларда ўзбек тили, адабиёти,
тарихи ҳақида маърузалар ўқиб, юртимиз
маданиятининг тарғиботига муносиб ҳисса
қўшиб келаётган зукко тадқиқотчи ҳамдир.
Соҳир ва жозибали ижод туйғуси унга
ҳамиша ёр бўлсин, деймиз.

АМИР ФАЙЗУЛЛА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
маданият ходими
Алимурод ТОЖИБЕВ,
тадқиқотчи

МАЪНАВИЯТ ТАДБИРЛАРИ

Тошкент вилояти. Бекобод шаҳридаги 1-мактабда “Инсон
кадри улуг — хотираси муқаддас” мавзусида тадбир ўтказилди. Унда
Худойберди Тўхтабоев, халқ шоири Маҳмуд Тоир ва бошқа ижод-
корлар иштирок этди. Унда хотира ва кадрлар кунининг моҳияти,
ўтмишда халқимиз бошидан кечирган синови қўнлар ҳақида сўз
борди. Шоирлар ватанини мадҳ этувчи шеърларидан
ўқидилар.

Навоий. Зарафшон шаҳридаги «Олтин водий»
маданият саройида «Обод турмуш йили» давлат
дастури доирасида маънавий-маърифий тадбир ўтказилди.
Тадбирда Президентимиз Исрол Каримовнинг «Юксак маънавият
— енгилмас куч», «Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонаси-
да» китобларидан ўрин олган мавзулар юзасидан атрофлича фикр
юртилди.

Самарқанд. Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими «Нуроний»
жамғармаси Самарқанд шаҳар бўлими билан биргаликда шаҳар-
даги 2-мактабда «Хотира — абадий, кадр бардавом» мавзусида
уч авлод учрашувини ўтказди. Учрашув иштирокчилари иккинчи
жаҳон уруши фожиялари, халқимизнинг тинчликни сақлаш йўли-
даги мардона курашлари, мустақиллик берган имкониятлар
ҳақида ўқувчиларга кенг тушулча бердилар.

Андижон. Марҳамат туманида Ўзбекистон халқ шоири
Муҳаммад Юсуф хотирасига бағишланган адабий тадбир бўлиб
ўтди. Андижонлик шеърини ижодкорлари билан биргаликда

Фаргона ва Наманган вилоятларидан келган ижодкорлар ишти-
рокида Муҳаммад Юсуф номидаги 25-мактабда қизгин мушоира
ва суҳбат ўтказилди. Санъаткорлар томонидан шоир шеърлари
билан айтиладиган қўшиқлар ижро этилди.

Сирдарё. Гулистон шаҳридаги 16-мактабда ҳамда Сирдарё ту-
манидаги 22-мактабда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Худойберди
Тўхтабоев билан ижодий учрашув ташкил этилди. Унда адабиёт
ихлосмандлари, ижодга ҳавас қўйган истеъдодли ёшлар устоз
адиб билан қизгин суҳбат қилдилар. Тадбирда
қатнашган адиблар Худойберди Тўхтабоевнинг
сермазмун ижоди, қўлаб тилларга таржима қилин-
ган асарлари ҳақида гапирдилар.

Сурхондарё. Вилоят ҳокимлиги кўмағида ёш
ижодкорларнинг «Сурхоннинг ёш ижодкорлари» номи баёзи нашр
этилди. Собир Термизий номидаги ахборот-кутубхона маркази-
да ушбу баёз тақдироти бағишланган тадбирда иштирок этган
таниқли ижодкорлар, ёш қаламкашлар ўзларининг китоб ҳақида-
ги фикр-мулоҳазаларини билдирди.

Қорақалпоғистон. Кўнғирот туманидаги болалар мусиқа ва
санъат мактаби қошида ташкил этилган «Истеъдод» адабий тўра-
гаи аъзолари билан К.Каримов, У.Хўжазаров, Ў.Ембергенов,
Б.Эрназаров каби таниқли ижодкорларнинг ижодий учрашуви бўлиб
ўтди. Ижодкорлар янги шеърларидан ўқиб бердилар. Тадбирда
тумандаги 53-мактаб қошида ташкил этилган «Қарлиғаш» кўнғирот
театри жамоаси томонидан янги спектакл намойиш этилди.

Ёзувчилар уюшмаси ахборот хизмати.

Сафар ОЛЛОЁР

ДАРЁЛИГИНИГ МУБОРАК, СЕНГА

НОМА

Асрий булоқларнинг кўзин очгансан,
Муаззам тоғларнинг кўкрагин керган,
Мафтункор боғларга бағрини берган,
Очик қалб, бағри кенг, мафтункор, Ватан!

Жўшқин дарёларга йўл очган ўзинг,
Аму, Сир, Зарафшон... — баётинг-сўзинг.
Ўзбек камолига тикилган кўзинг,
Дарёдил, собитсўз, улугвор, Ватан!

Мағрур бургутларга бахш этиб парвоз,
Некбин турналарга бўлган жўровоз,
Қуёшу ойларга кўзгуваш пардоз,
Сарпарвоз, саровоз, сервиқор Ватан!

Беадок уммондай дарёваш диллар,
Меҳриндан баҳраманд нузли кўнғиллар.
Ай мушфиқ оналар, опа-сингиллар,
Сиз каби меҳрда барқарор, Ватан!

Гарчанд дилдоширман, келар ҳавасим:
Кўнғилга ҳамоҳанг эсар хур насим,
Етти ёт ҳадикдан оллоҳ асрасин,
Барча дилбандининг бахти бор, Ватан!!!

ҲИҚМАТ ДАРЧАСИ

Вазият ўзгача: руҳин уйғонган,
Туйғулар жилваси нурчан, теранроқ.
Ажиб куй таралимиш муаззам тондан,
Заминга чўт эмас бир зайл тебранмоқ.

Тасанно ибтидо шамойилига,
То абад асрағай синоатини!
Илло не дард инган инсон дилига,
Ўзи ўқий олмас ўз дастхатини.

Асрий зимистонда юз очмиш кўнғил,
Қия очилганда ҳиқмат дарчаси.
Ажаб, шамедай ёрқин нур сочмиш кўнғил,
Оламга ёйилмиш бу ёғду саси.

Ки аҳвол ўнганмиш эмди мутлақо,
Китобдай жамланмиш ҳаёт мазмуни.
Инсонга самимий дил ёрмиш бақо,
Валекин тинланмас, англалар уни.

Шу заҳот ўзгармиш хизмат ила иш:
Узлатта чекинмиш гараз, кин, қадар...
Фақат тўқис умр кечирар эмиш
Ана шу ҳиқматни англаётганлар!..

ОҚИШ ШАШТИ

Панд бериб қўймаса танланган ўзан,
Олис манзилларда кутар саф пайғом.
Ҳеч қайси тўсикқа тобе эмассан —
Шунини талаб қилар дарё деган ном.

Сенга етолмаган жылгалар бисёр,
Бирини боққа, бирини пайкалга синган.
Оқиб нима билмас қўлмақлар ҳам бор,
Селдан пайдо бўлиб бир жойда тинган.

ГАЗЕТА

Мактабда ўттиз йил директорлик қилган
фидойи муаллим ҳақида мақола ёзган эдим.
Орадан анча фурсат ўтиб, ўша муаллимнинг
вафот этганини эшитиб таъзия билдириш
учун уйига бордим.
Ҳол-аҳвол сўрашиб бўлгач, муаллимнинг
ўғли деди:
— Отам ҳақида мақола ёзмоқчи эдингиз,
ёздингизми, отам бечора ўшани кўп кутди-
да...

Мен ҳайрон бўлдим. Ахир, мақола алла-
қачон газетдада босилган эди.

— Биз ўқимадик...
Ўртага ноқулай жимлик чўкди. Шу пайт
дераза раҳида турган, гултувак тағига
тўшалган газетгага беҳос, шунчаки кўз таш-
ладим. Ва... газетанинг бош мақола чиққан
саҳифасидан айнан ўша муаллим
ҳақидаги мақола чиққан сон экани-
ни тўқус эладим. Ажабо! Тақдир-
нинг қўли одил! Синчиклаб қарадим, ўша
газета!

— Ана ўша газета! — дедим.
Ўғил ўрнидан туриб газетани олди ва ма-
қолани кўрди, сўнгра ўтириб қолди, юзи
қизарди, кўзларидан ёш оқди.

— Отам бечора буни қанчалар кутган эди-я...
Ҳолбуки, марҳумнинг уч ўғли ва келини
олий маълумотли зиёли эди.

БИР ПАРЧА ЕР

Қишлоқ четидagi чимзор болаларнинг
севимли жойи эди. Болалар сизир, қўй-э-
киларини шу ерга ҳайдаб келиб боқишар,
футбол ўйнашарди.

Ўтган йили Содик фермер чимзорни ҳай-
датиб ташлади. Ер унинг ҳисобига тушган
эмиш.

Парда бобо ошнаси Юсуф оқсоқолни эр-
гаштириб Содик фермерни излаб топишди.
Фермер талмовсвирди.

Ер унга тегишли эмас экан.

Парда бобо аччиқ устиди деди:
— Сендек заминдорлар кўприк, чойхона
қуриб берапти элдошларига, ана Шокир

Бетавфиқ тинишдан наф йўқдир гарчанд,
Димоқни эзгилар қора лой ҳили.
Кучингни бўлсада хар қайси сарбанд,
Беҳад шавқда тўла оқини мавриди.

Худо сабот берсин, эй дарёжоним,
Курашга лойиқсан собитлик учун!
Сенга боқиб жўшар ор-ҳаяжоним,
Ҳаштимиз айрою шаштимиз уйғун.

Алҳол, замон улуг, имкон етарли,
Теграмда дўстлар кўп орқаш, дарёдил.
Кўнғилми қирғоғинда бир сўз айтарди:
— Сувингдан ичганга шашт бахш айлагил!

ОҚИШ ҲАШТИ

Эй, қалб, дарёлигинг муборак сенга,
Асрий булоқлардан жамлагансан куч.
Бақамти ёр бўлғай бу юрак сенга,
У муқим қирғоқдир, шу ўзанин куч!

Оқиб нелигини билмаган қанча,
Турғун ҳолатидан бамисли мағрур.
Ажаб, сенда ҳислар сузар чалқанча,
Ҳаввосдай шўнғиб ҳам топишар ҳузур.

Қундузи фараҳбахш зилолинг билан
Роҳат улашсан чанқоқ дилларга.
Тунда кўксингдаги ҳилолинг билан
Ҳоясан табиат отлиғ асарга!

Шарқироқ оҳанглар, жўшқин қўшиқлар
Мавжларинг авжидир собит ва номдор.
Муҳаббат талаблар кўнғилга чиқар,
Барининг қўксига инжа умид бор.

Уларнинг раъйига бўйсума, асло,
Ўз номус-шаънинга тушурмагил доғ.
Ўзлингизда фақат эзу ҳислар жо,
Ташрифингиз илҳақ барча боғу роғ!

Йўлга қузатаркан, вазмин чўққилар
Сафарингиз омад ва бахт тилайди.
Дарёлар истаса чўлни йўқ қилар,
Зотан орқаш шахдини тангри қўлайди.
Эй, қалб! Дарёлигинг муборак сенга!..

фермер юзта болага китоб олиб бериб-
ди. Ишқилиб, сенга ўхшаганларга кунимиз
қолмасин-да... Ишқилиб, қабристон сен-
га қарашли эмасми. Ё ўша жой ҳам конту-
ринга тушганми?

Эртасига Парда бобо ўз боғининг бир
четидан болаларга футбол ўйнашлари учун
жой ажратди. Болалар ҳам бобога бедани
ўришда, меваларни теришга ёрдам бера-
миз, деб сўз беришди.

ЁНҒОҚ ДАРАХТИ

— Хув, газадаги уй Хушбоқ бобоникни,
бечора кеча вафот этди, — деди ҳамроҳим
Собир муаллим кўнгли бузилиб.

— Нима, қариндош эдимиз? — сўрайман
ундан.

— Йўқ, аммо фақат менга эмас, бутун Тош-
тепага азиз одам эди. Раҳматлининг
чироғини ёқадиган қолмагани ёмон
бўлди-да...

— Ёш бола эдик, — дея сўзини давом эт-
тирди суҳбатдошим. — Хушбоқ бобонинг
бир тул ёнғоғи бор эди. Меваси пишган, худ-
ди чуғурчүкдек ёпирилдик. Чол ҳам, кам-
пирини ҳам бизларни қувламасди. Чўнтагимиз-
ни, этагимизни тўлдириб ёнғоқ берарди. Фа-
қат битта шартни бор эди.

— Қанақа шарт? — дейман қизиқиб.
— Ўлсак “бобом, момом” деб йиғлайсиз-
лар, — деб тайинларди. Бизлар “хўп, хўп”
деб кетардик.

Чол билан кампир ортимиздан кулиб ку-
затиб қолишарди.

Авалл Ойтош момо ўлди, бутун қишлоқ
“энам”лаб кўмди. Бир йил ўтиб, буғдой пи-
шмида Хушбоқ бобо ҳам оламдан ўтди. Эл-
улус “от

“Биринчи бўса”, “Зўлдор”, “Арра”, “Чакана савдо”, “Мени айтди деманг”, “Бу замон ўғлони” сингари қатор драматик асарлар муаллифи Абдуқаҳҳор Иброҳимов орадан йиллар ўтиб, ушбу жанрда муҳим ижтимоий муаммоларга бағишланган янги асар яратгани эътиборга лойиқ.

Унинг қаламига мансуб аксар драмалар сатирик ва юмористик характерда бўлиб, бугунги кунда ҳам учраб турадиган мансаб-парастлик, худбинлик, фарибгарлик, лоқайдлик, расмиятчилик, дангасалик, тилғламалик, масъулиятдан чўчиш сингари баъзи иллатларга қарши кескин кураш руҳи билан йўрилган.

Ўзбек миллий академик драма театрида “Сенга бир гап айтаман” номи билан сахналаштирилган “Тусмол” драмаси (режиссёр Гулруҳ Нахидова) айтишмай қолган сўз ҳақида. Томошабинга охирига қадар мавҳум бўлиб қолган шу сўз баҳона муаллиф одамлар руҳиятида содир бўлаётган турли ҳолатларга эътибор қаратади. Шу баҳона кишиларни эътиборсиз бўлмасликка қақиради. Асар сюжети, четдан қараганда, жуда жўн, оддий ҳаётий воқеа асосига қурилгандек кўринади. Бош қаҳрамон Эргаш кетма-кет турли одамлар билан учрашиб, бир гапни айтишга чоғланади-ю, бироқ кўнглидагини тилига чиқаролмайди... Бунга сабаб турлича: кимнингдир вақти йўқ, кимнингдир ҳаёли бошқа жойда, кимнингдир ўз қарашлари, қўзлаган мақсади бор... Шу маънода мазкур асар шиддат билан ривожланаётган даврда одамлар руҳиятида содир бўлаётган ўзгаришлар ҳақида. Сахналаштириш жараёнида режиссёр томонидан сюжет воқеалари ривожига баъзи кичик ўзгаришлар киритилган, воқеалар кескинлигини қучайтириш, ўрни билан сусайтиришга хиз-

маатлиги ва мансабига таъсир кўрсатади. Қолаверса, касбдоши билан қанда-да ту-тини кетишига сабаб бўлган одамлар ва уларнинг манфаатлари ҳам бор. Шу ўринда ушбу оилада ҳатто қанда-дачилик ҳам маълум бир умумманфаат асосига қурилганини таъкидлаш ўринли. Бунга сабаб Келган Ўтаровичнинг истаклари. Асарда бот-бот тилга олинган ушбу ном воқеалар ривожига алоҳида ўринга эга. Қаҳрамонларнинг аксари ушбу шахсга алоҳида ҳурмат билдиради. Аслида асар воқеалари кечмишида иштирок этмайдиган мазкур образ асарнинг етакчи

Толқин ва таҳдид

Муаллиф ҳар бир қаҳрамоннинг нутқида алоҳида эътибор қаратган.

Спектакл ижро мобайнида пишиб, етилиб бормоқда. Дастлабки кўриқда характерлар бир-бирига ўхшаш, аксар образлар ҳовлиққан кайфиятда кўринган бўлса, бугунги кундаги ижрода ҳар бир характер алоҳида чизиги, ижро усулига эгаллиги сабаб ўзига хослик касб этмоқда. Томоша эстетик танқид руҳи билан эътиборни тортади. Асарда қулги ижтимоий моҳият касб этган чинакам комик образлар яратилган, дейиш мумкин.

Драматургнинг томошабинга айтар гапи бор. Спектаклда муболага, киноя, персонажларни контраст усулда тасвирлаш йўлидан бориб, ўзига хос натижаларга эришилган. Сатирик умумлашма бу гал ҳам драматург услубини белгиланган.

Маълумки, сатира бўрттирма, муболага воситаларини талаб этади. Мазкур спектаклда ҳам сахналаштирувчи режиссёр бўрттирмадан унумли фойдаланган. Хусусан, актёрлар ижросида бунга етарли эътибор қаратилган. Бир-биридан табиати, савиясига қўра фарқ қилувчи ҳар бир образнинг ўзига хос кифофларини кўрсатишда сатирик комедияга хос энгиллик, ҳажвийлик, муболага унсурлари бўртиб тургани ҳолда, спектакл хотимаси режиссёр томонидан жиддийлаштириб қўйилгани, тўғрроғи, фожияна тус берилгани ўзини унчалик оқламаган. Мазкур ҳолат спектакл яхлитлигига, бироз бўлса-да, таъсир кўрсатган. Шунингдек, асардан ижобий ва салбий қаҳрамонларни изламаган маъқул. Бу сатирик асар табиатига ҳам зид.

Бироқ, баъзи қаҳрамонлар жанр талабларига жавоб беради, деб бўлмайди: Хусусан, жанр талабларига қўра ижобий қаҳрамон деб айтиш мумкин бўлган Эргаш ҳам баъзан қулги ҳолатларда намён бўлиши, бўрттириб кўрсатилиши лозим эди. Бироқ асарда Эргаш жуда жиддий характер соҳиби сифатида талқин этилган. Тўғрроғи, бу жиддийлик ортда журъатсизлик ҳам яширин.

Декорациялар (рассом Наталья Глубокина) асосан шартли характерга эга бўлиб, расмий муносабатлар кучайиб кетган муҳитни тасвирлашга йўналтирилган. Бироқ сахна безаклари баъзи ўринларда актёрлар характер доирасини тораيتириб, уларнинг эркин ҳаракати-га тўққонлик қилади. Хусусан, эшикларнинг айланма ҳаракатга эгаллиги қичиш ва кириш муҳитини тораитириб, эркин ҳаракатга монелик қилади.

Либослар бўйича рассом Севара Зуннованинг иши алоҳида эътирофга молик. Рассом худбинлики қизил рангда кўрсатиб хато қилмаган. Зеро, бефарқлик худбинлигининг бир кўриниши. Шу сабаб рассом иш-тироқларнинг либосида бирор-бир детални қизил рангда бериш билан уларни бир тоифага қиритиши билан томошабин эътиборини жамлаб, иллатлардан фориг бўлишга қорлагани ўзини оқлаган.

Драматург Абдуқаҳҳор Иброҳимов асари асосида сахналаштирилган “Сенга бир гап айтаман” трагикомедияси бугун театрларимизда кечаётган ўзига хос ижодий жараёнларнинг ёрқин ифодаси, дейиш мумкин.

Дилфуза РАХМАТУЛЛАЕВА, санъатшунослик фанлари доктори

Спектаклдан сахна.

“Мен боримда сиз уйда йўқ ҳисобидасиз, бординг, овқатингизга қаранг, деган сўзлари ҳам унинг нафсониятини қўзғатмайди. Балки шунинг учундир ўз ота-онасидан ҳаммаслақ тополмаган Эргаш қайночасиникига йўл олади.

Қайнота катта мансабларда ишлаб, қўлни кўрган Отажон (актёр Эркин Комилов) одамларга эътиборли, бироқ маишатга келганда, ўзини тутиб қололмайдиганлар тоифасидаги шахс қиёфасида гавдаланган. Қайночасиникида Эргашнинг ҳурматини жойига қўйишда, Суюкли кўёнинг келиши катта қувонч билан кутиб олинади. Ҳатто қўшни хонадонга яқини-нада қўчиб келган ҳофиз ҳам унинг кўнглини олиш учун қақиртирилади. Актёр Эркин Комилов Отажон образини талқин қилган дублёрдан фарқли равишда образнинг сатирик моҳиятини бироз четга суриб, психологик талқинга эътибор қаратган. У овози, келбати, хатти-ҳаракатлари орқали образни жиддий қиёфага яқинлаштирган. Шу уйнинг бекаси, қувонч, оддий, самимий ўзбек қайночаси Ойибиди (актриса Дилбар Икромовна) хатти-ҳаракатлари вазиятни анча юмшатиб туради.

Бу хонадонда Эргашга муносабат қанчалик яхши бўлмасин, беътиборлик, хусусан, ҳофизнинг вазиятни англамаган ҳолда қўйлаши қаҳрамоннинг сабрини тўлдиради. У шашт билан хонадонни тарк этади... Эргашни ҳамма жойда жуда яхши қарши олишса-да, бирор кимса уни тинглашга имкон тополмагани қаҳрамон тақдирини ҳал этади.

Сахнада намён бўлган образлар турли-туман. Ҳар бири тугал характерга эга бўлиб, асосийси, ҳар бир кўринишда ўз ўрнига, хатти-ҳаракатига эга. Сахна талаби ҳам шу. Драматург турли вазиятларда ҳар бир қаҳрамонни ўз характеридан келиб чиқиб

юракдан ўтказди.

Албатта, яхлит адабий асарни ёзувчи қарашларини сақлаб қолган ҳолда сахнага олиб чиқиш осон кечмаган. Инсценировка муаллифи Сайфиддин Мелиев ҳикоядаг асосий воқеаларни бир ига жамлаб, сахна-

САХНАДА “ДАҲО”

вий образ талабларига мослаштиришга ҳаракат қилади. Натижада ҳикояда учрайдиган маиший муаммолар, бош қаҳрамон йўлига тўғанок бўлувчи турмуш ташвишлари сахнада рамзий ифодалар кўринишида акс этади. Масалан, бош қаҳрамон (Самиддин Лутфуллаев) ҳаётида кескин бўрилиш ясаган тўй сахнасида одатга айланган қарнай-сурнайлар шодӣналар садоси эшитилмас-да, қаҳрамон юрагиди кечаётган ҳаяжон халқ қўшигининг нафис оҳанглири-да ифодаланади. Келин юзини ёпган

энди оилавий келишмовчиликлар тугунига айланади.

Ушбу сахна асари моноспектаклнинг маълум бир хусусиятларини ҳам ўзида акс эттиради. Пуанкаре гипотезасини ечишга бел боғлаган ёш олимнинг жўшқин монолоғи билан бошланувчи томоша қизгин воқеалар жараёнида давом этади. Дастлаб ўз қучига ишонган, ахдида содик инсон тақдир аста-секин бошқа ўзанга қўча бошлайди. Бир қарашда оддий ва арзимас бўлиб туюлган ҳаётий икир-чикирлар қаҳрамон иродасини

ҚАЛАМЧИЗГИ — ЮТУҚЛАР ОМИЛИ

Қаламчиғи тасвирий санъатнинг асоси ҳисобланади. Чунки сураткашликни, қаламчиғи маҳоратини пухта эгаллаган рассом ёки талаба келгусида ҳар қандай мураккаб композицияли қуриламаларни ишонарли, асосан ечимда ҳал қилнш қобилиятига эга бўлади. Бунга дунё тасвирий санъатида Леонардо да Винчи, Камолддин Бехзод, Суриков, Репин, Моисеенко, Фешин, Брюллов каби қўлаб машхур рассомлар ижодини мисол қилиб келтириш мумкин.

Бу рассомлар Европа ва Осиё реалистик қаламчиғи мактаблари услубини, дунёга машхур қаламкаш усталарнинг ишларини мукамал ўрганиб ижод қилгани учун ҳам дунёга танилган. Айниқса, Леонардо да Винчи, Албрехт Дюрер ва Камолддин Бехзод бу йўналишда юксак санъатга асос солдилар.

Европа ва Санкт-Петербург академияси қаламчиғи маҳорат мактабини пухта эгаллаган Раҳим Аҳмедов, Неймат Қўзибоев, Тачат Оганесов, кейинги йилларда сураткашлик маҳоратида танилган Рўзи Чориев, Самиг Абдуллаев, Баҳодир Жалолов, Акмал Икромжонов, Со- бир Рахметов каби қатор рассомларнинг бу борадаги ижоди қўлларга намуна бўлиб хизмат қилади. Бугун Миллий рассомлик ва ди- зайн институти профессор-ўқитувчилари ҳам ана шундай сураткашлик маҳорати асослари бўйича тўплаган билимларини ёшларга ўргатмоқдалар.

Чунки қаламчиғи маҳоратини тўлиқ эгаллаган рассом ҳар қандай бадий фикрни композицион қурилмалар моҳиятига сингдира олади.

Комил Жабборов, Азамат Хотамов каби ўқитувчилар Керзин, Аниққўшиқ каби та- никли устозлардан академик классик чизма услубини мукамал ўрганган ҳайкалта- рошлар ҳисобланади. Улар ташкил қилган ёш мусаввирлар ижодий гуруҳи бўлгуси ҳайкалтарошлар учун манба бўлиб хизмат қилиши, шуб- ҳасиз. Илҳом Жабборов, Равшан Миртожиев каби таниқли рассомлар яратган ўзига хос муҳитнинг инсти- тутдаги ёшларга таъсири катта.

Турли оқимлар, мактаб- лар, йўналишларда қалам- чиғи ўзига хос усулларда шаклланади. Бундан ташқа- ри, ижодкор шахсининг ха- рактери, ички туйғуларининг қўлами ҳам катта аҳамият касб этади. Масалан, сати- рик тасвирлар устаси Тел- ман Мухамедов ва Сайфул- ло Субхоновда қаламчиғи йўналиши, унинг характери бўлакча. Чунки бўртма ҳажв- ларни, турли ҳазиломуз туй- гулар тимсолини ифода этишда академик, қатъий реалистик натурага асослан- ган чизилар тўғри келмай- ди. Киши ҳулки, мавзу ха- рактери бундай чизиларда тобиға етказиш мушкул. Ёки айтилик, Алишер Мирзаев, Юсуф Елизаров, Шухрат Аб- дурашидовларнинг қалам- тасвир йўналишидаги иш-

Алишер Умарбеков. Хусусан Бойқаро ва Алишер Навоийнинг ўсмирлиги.

лари Раҳим Аҳмедов, Неймат Қўзибоев ишлари- дан бирмунча фарқ қилади. Москва кинематография институти мактаби тамоман ўзгача қаламтасвир характе- рига эга. Масалан, Жавлон Умарбеков изланишлари Репин мактабиниқидан фарқлаиб, кинематографик тезкор жараёнларга мос-

Шахсий мувоҳазапар

лашган. Бу рассомдаги чиз- гилар характери ўзгача йўналишда бўлиб, асарни ҳар томонлама кўришга мўлжалланган. Муборак Йўлдошев қаламчиғилари эса дostonлардаги ғайриод- дий воқеа-ҳодисалар, алло- на образлар таъйинини ифода этиш учун ўзига хос услубга кирган. Леким Иб- рагимов тамоман бўлакча, умуман учрамаган компози- цион қурилмалар, уларга мос қаламчиғи йўналишлар- ини топади. Чексиз фикр- лар уммонини, макон ва за- мон тушунчасининг бепоён- лигини бугунгача қўрилма- ган бадий ечимларда, ўзга- ча модернистик услубларда хал қилади. Леким Ибраги- мов шарқ каллиграфияси, ундаги чизиклар ўйини ва маънодорлигини, алоҳида шарқона маданият ва ман- тикқа эга чизиклар силсила- сини обдон ўрганади, маъ- носини тушунишга интила- ди. Шундан келиб чиқиб, ўз асарларининг композицион қурилмаларидаги ички ти- мимларини ишлаб чиқади.

Бу жихатдан Ўзбекистон- да илк бор каллиграфияг тас- вирлар, шарқ хусниҳатини ларни, турли ҳазиломуз туй- гулар тимсолини ифода этишда академик, қатъий реалистик натурага асослан- ган чизилар тўғри келмай- ди. Киши ҳулки, мавзу ха- рактери бундай чизиларда тобиға етказиш мушкул. Ёки айтилик, Алишер Мирзаев, Юсуф Елизаров, Шухрат Аб- дурашидовларнинг қалам- тасвир йўналишидаги иш-

воситасида борлиқнинг, во- қелиқнинг ўз фикрлаш дои- расидан ўтган кўринишини тасвирлаш ва шунга мос ко- позицион услуб танлаш сирларини пухта эгаллаган. Кейинчалик, мустақил ижод жараёнида шарқона мини- атура қонуниятларини ўрганди. Икки ўлчамли текис тасвирнинг баъзи қонуният- ларини ўзлаштириб, Шарқ ва

Фарб услубининг ўзаро қоршиган ҳолатини юзага чи- қарди. “Ўсмирлар” компози- цияси Шарқ тасвир услуби- га ўтиш жараёнидаги ўзига хос асарлар сирасига кира- ди. Ташқи эгилувчан чизик- лар ўйини, ёшлар ҳаёлот ола- мининг бепоён қатламлари- ни ўзида кашф этган бу асар рассом ижодида алоҳида бу- ришли даври бўлди. Кейин- ги асарларида хинд мини- атораси, ундаги чизиклар ва тиллакор тусланишлар- нинг, бўртма, ўйма тасвир- ларнинг ички товланиши кўзга ташланади. Шу тариха рассом Шарқ адабиёти, ун- даги нодир туйғулар тимсо- лини, қочиримлар, сўзлар ортида яширинган тағма- нолари сиққ воситалар орқали ифода этишга эришади.

Леким Ибрагимовнинг бўйи саккиз, узунлиги олти- миш олти метрдан иборат “Минг малак” деб номлан- ган улкан асари Чехияда — Гиннес китобига қиритила- диган асарлар кўргазмаси- да намойиш этилди. Сўнгра бу картинани испаниялик муҳлислар ҳам қизиқиш би- лан томоша қилганлари рас- сом ушбу йўналишда янги босқичга кўтарилганидан далолат беради. Шунинг- дек, Муборак Йўлдошев- нинг эллика яқин асарла- ри иллюстрацияси камина- нинг катта ҳажмдаги шарҳи билан араб тилига ўтири- либ, интернетда эълон қилинди. Англияда нуфузли кенгаш томонидан қўриб чиқилди ва дунё мадания- тига қўшилган ҳисса сифа- тида эътироф этилди. Маз- кур ишлар 2000 ижодкор- нинг адабиёт, санъат, архи- тектура соҳасида яратилган энг сара ишлари орасидан олтин медалга муносиб то- пилди. Бу ўзбек тасвирий санъати дунё қўламида эътироф этилаётгани- дан далолатдир.

Абдували ЭГАМБЕРДИЕВ, санъатшунослик фанлари доктори

Бошланиш биринчи саҳифада.

Ёзувчи Абдуқайом Йўлдошевнинг “Пуанкаре” номли ҳикояси асосида яратилган спектаклнинг сахнавий ечими қизиқтириши табиий. “Пуан- каре” ҳикоясини ўқиган аксарият муҳлислар назарида бу асарни саҳ- нага олиб чиқиш мураккаб вазифа бўлиб кўринади. Сабаби, ҳикояда юз берувчи ранг-баранг воқеалар силсиласини бир спектаклга сиғди- риш дарҳақиқат мушкул вазифа. Шу туйғайли ҳам рассом Улугбек Эшон- кулов аънавий театр ёндашуви- дан четлашган ҳолда, тўрт ўлчамли ўзига хос сценорафик ечимга му- рожаат қилади. Доира кўринишига келтирилган сахнада томошабин ва спектакл қаҳрамонлари орасидаги шартли масофа йўқолади. Станис- лавскийнинг тўртинчи девор тушу- насини унутган томошабин беихти- ёр спектакл воқеалари оғушига син- гади. Асар қаҳрамонлари билан бирга ҳаёт кечириб, уларнинг из- тиробларини, қалб ноаларини

тиб берганини эътироф этиш лозим.

Томошабинларни биринчи навбатда спектаклнинг сахнавий ечими қизиқтириши табиий. “Пуан- каре” ҳикоясини ўқиган аксарият муҳлислар назарида бу асарни саҳ- нага олиб чиқиш мураккаб вазифа бўлиб кўринади. Сабаби, ҳикояда юз берувчи ранг-баранг воқеалар силсиласини бир спектаклга сиғди- риш дарҳақиқат мушкул вазифа. Шу туйғайли ҳам рассом Улугбек Эшон- кулов аънавий театр ёндашуви- дан четлашган ҳолда, тўрт ўлчамли ўзига хос сценорафик ечимга му- рожаат қилади. Доира кўринишига келтирилган сахнада томошабин ва спектакл қаҳрамонлари орасидаги шартли масофа йўқолади. Станис- лавскийнинг тўртинчи девор тушу- насини унутган томошабин беихти- ёр спектакл воқеалари оғушига син- гади. Асар қаҳрамонлари билан бирга ҳаёт кечириб, уларнинг из- тиробларини, қалб ноаларини

букиб, гурурини топтойди. Оилавий ҳаёт ташвишларию кундалик турмуш муаммоларига ўралашиб қолган ёш тадқиқотчи охир-оқибат машхур “Пуанкаре гипотезаси”ни исботлаш орузини қўлдан бой беради.

Аммо спектаклда ўз аксини топган бу ечимни даҳо фожеаси сифатида изоҳлаб бўлмайди. Зеро, асарда кўтарилган муаммо шахс фожеаси билан бир қаторда моддий манфаат ва бойликка ружу қўйиш оқибатла- рини ҳам фаш этади. Спектакл яку- нида томошабин ҳамма гап оламшу- мул кашфиётни амалга оширишда эмаслигини тушунади. Асосий муа- мо бош қаҳрамон ўз ҳаётини ечимни йўқ масалага айлантириб қўйганида экани маълум бўлади. Бироқ спек- таклда юқоридаги ғоявий ечим ҳали тўла аксини топпаган. Томоша сўнг- даги монолоғ панд-насихат хусусия- тини касб этгани сезилади. Бундан ташқари, актёрлар жамоаси сахна нутқи масаласида ҳам жиддий иш олиб бориши лозим.

Спектакл томошасидан сўнг ташкил этилган жамоатчилик мувоҳазасида ҳам юқоридаги масалалар ҳақида му- лоҳаза юритилди. Асар ёш ижодкор изланишларининг муваффақиятли на- тижаси сифатида эътироф этилди. Шу билан бирга мутахассислар инсцени- ровка борасида айрим камчиликлар- га йўл қўйилганини таъкидлашди. Жумладан, муаллиф ҳикоясида мав- жуд бир қатор муҳим воқеалар парда ортида қолгани айтиб ўтилди. Аммо таъкидлаб ўтиш лозимки, адабий асар каби спектакл ҳам ўз бадий қиёфа- сига эга ижод маҳсулидир. Шу са- бабли унда режиссёр ечимлари етак- чилик қилиши ва бу ечим драматург- нинг айрим қарашларидан фарқла- ниши табиий ҳол. Мазкур омилни ҳисоб- га олган ҳолда, Н.Ниёзовнинг “Даҳо” спектаклини режиссёрлик театри ан- аналаридан руҳланган ҳолда яратил- ган мустақил ижод намунаси сифати- да қабул қилиш лозим, деб ўйлаймиз.

Азиз ИМОВОМ

Бошлангич биринчи саҳифада.

Албатта, бунёдкор халқимиз бу юмушларни ўз вақтида санъат деб атамаган, бу ишларни обрў қозонмоқ учун бажармаган. Бунга камтарин элнинг андишаси-да, йўл бермаган. Аслида хунарманд кишиларнинг кўпчилиги

янглиг мамлакатимиз мустақилликка эришган, миллий қадриятларимиз учун ҳам янги давр бошланди. 1997 йилда Ўзбекистон Бадий академияси қошида Хунармандлар уюшмаси, Бадий ижодкорлар уюшмаси каби бир қанча халқ амалий санъати фаолиятини мувофиқлаштирувчи тизимлар ҳаракатга келди. Бундан кўзланган эзгу мақсад

этиборнинг бевосита давоми бўлди. Самарқанди Бухоронинг кўҳна ўймакор нақшлари, уста кулоллар яратган санъат асарларининг ўзиданоқ Амир Темур ва темирлар даврида бу соҳага берилган этиборнинг самараларини кўришимиз мумкин. Қайсики юртга бормасин Соҳибқирон бобомиз хунар аҳлига алоҳида этибор қаратганини

ниб" дунёдаги қанчадан-қанча хонадонларда ўзбек халқи заковати, Ўзбекистон шарофати ҳақида ёрқин таассурот уйғотиб келаётир.

Лойнинг тили — най, дейдилар. Ўтроқлашиб, маданий турмуш даражасига кўтарилган халқимизнинг кўп асрлик ҳаётида оддий сув сақланадиган хумдан тортиб, теграгага нақш туширилиб, рангдор кўзаю латиф сиёҳдонгача ясайдиган уста аҳли ҳамиша ардоқлиб, иззатланиши бежиз эмас. Янги уй қураётган киши устани қақириб, уйнинг тарҳини олади, кунга ўнғайлигига, қор-ёмғирга чидамли бўлишига этибор қаратади. Ернинг хусусиятидан тортиб, деворга кўйилган деразагача устанинг қўриғига таянади. Бир кишининг уй солишдаги шу кичкина тadbрир миллият ҳаётига тadbриқ этилади деганда бўлса, уста хунарманднинг фазилати янада кенг кўлам касб этади.

Ўзбекистон Маданият ва санъат кўргазмаси биносидан ташкил этилган ёш кулоллар кўргазмасида иштирок этган юртимизнинг турли гўшларидан келган иштирокчиларнинг асарларини кўриб она замин бағридан олинган бир ҳовуч тупроқнинг минг битта сеҳрига гувоҳ бўлишимиз мумкин.

Самарқандлик Фарҳод Бердиев, фарғоналик Мирзамасҳар Ақромов, хоразмлик Оғабек Раҳимов, сурхондарёлик Хайрулло Жўраев ва тошкентлик Исмоил Юсуповларнинг кўргазмага олиб келган ижодий ишларини кўрган ҳар қандай киши, шубҳасиз, "Инсоннинг қўли — гул" деган иборанинг ҳикмат эканига ишонади. Лойга най эканини, ёғоч парчасига гуллаган дархатлигини эслашиб, кўнгилларга қўл сеҳри билан халқ маданиятининг, ватан кенгликлариинг нақшини солаётган шундай кишиларга қараб, кўнгилда кўп эзгу ҳислар жўш уради. Зотан, бу ифтихор келажакка талпинган авлодларнинг ишонч туйғусига қуч-қудрат беради.

Шодмонкул САЛОМ

БИР ҲОВУЧ ТУПРОҚДА МИНГ БИТТА СЕҲР

камтар бўлади. "Қўлимизга шундай хунар берган экан, баҳоли қудрат..." деб жилмайиб кўя қолишди.

Мадрасада илк бор кўрганам ёғочдан ясалиб, хушбўй бўёқлар билан бўялган, муқаддас китоб кўйиладиган лавҳ мени жуда хайрон қолдирган. Қандай қилиб китоб шаклдаги яхлит ёғоч бирдан иккига ажраланди махсус курсичага айланишига ақлим етмаган. Устанинг маҳорати билан бир бўлак ёғоч ёғочни жилвакор бўюмга айланган эди. Бу лавҳларнинг Фарғона водийсидан келтирилганлигини айтишар эдилар.

Ёки кўпчилик биладиган бойсунча гилам дўппи ҳам шунчаки тайёр қоқма гилам парчаси эмас, балки чевар маҳоратнинг махсули эканини кейин англадим. Жиякларига тутилган чирозларда қорли тоғлар, гул-лолалар сурати нақш этилган, ҳар қатмига камидан юз марта игна санчиб, кўз нуруни тўкиб яратилган бу дўппилар ҳам амалий санъатнинг намунаси эди.

Баҳорнинг келиши кўҳна оғочларга ҳам жон ато этиб, кўклатиб юборгани, ҳар бир гўёҳнинг боқий фазилати — ўсиш, кўкариш такрор қўчга киргани

Кўргазма залида. Ёлқин ШАМСУДДИНОВ (ЎЗА) олган сурат.

ҳам тарихан мавжуд бўлган, қадрият қадар юксалган маданий меросимизнинг бардавомлигини сақлаш, халқ ичидан етишиб чиқадиган моҳир устасуна хунарманд, чеварларни тарбиялаш, вояга етказиш ва улар яратадиган амалий санъат намуналари жаҳон кўламида эътибор қаратишдан иборат эди.

1998 йил 1 май санасида "Ўзбекистон халқ устаси" фахрий унвонининг таъсис этилгани ҳам миллий хунармандлик санъатини янада раванқ топтириш, моҳир усталарни қадрлаш ва рағбатлантириш борасидаги юксак

тарихдан яхши биламиз. Гап шундаки, ушбу яратувчанлик туйғуси истиқлол йилларида юқорида номлари санаб ўтилган маданий муассасаларнинг фаолиятида янги тараққиёт кўринишини олди. Кулолчилик, қандакорлик, ёғоч ўймакорлиги, меъморчилик, мисгарлик, заргарлик, чеварлик, зардўзлик каби бевосита халқ ҳаётидан сўйловчи касб турлари миллий меросимиздан алоҳида ўрин тутди.

Мустақиллик даврида кулолчилик, ўймакорлик, қандакорлик мактаблари мамлакат миқёсида янада ривожланди, Ўзбекистон халқ усталари етишиб чиқди. Бу унвонга сазовор бўлган усталаримиз ичида Бухоро, Қўқон, Хоразм, Тошкент ёғоч ўймакорлиги мактаблари вақиллари, Риштон кулолчилик мактаби намояндаси бор. Риштонлик кулол, Ўзбекистон халқ устаси Шарофиддин Юсупов, тошкентлик халқ устаси, академик Ортиқ Файзуллаев, бухоролик уста Нарзуллаевлар оиласи ва бошқа моҳир усталаримиз эл-юрт эъзозидандир.

Эндиликда хунармандларимиз сайқал берган турли буюмлар — санъат мўъжизалари юртимизга келган хориқлик меҳмонлар билан "сафарга отла-

ҲИҚМАТ ИБРАТДИР

Чўлпон номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи томонидан ноп этилган Билал Аминов ва Нодира Раҳмонбердиевнинг "Талаботнинг буюк кашфиёти" номли китоби ҳикматларни ёд олиш усулларига доир тавсияларни ўз

Доимий ҳамроҳ

Дарҳақиқат, "Кутлуг дард", "Бозор одоблари", "Ажаб саодат" каби китоблари ана шу маънавий эҳтиёж ҳосиласи сифатида майдонга келган. Ёлим Нодира Раҳмонбердиева билан ҳамкорликда ёзган ушбу асарда ҳам халқимиз асрлар мобайлида тўплаб, эъзозлаб келган ҳикматлар — маънавий сарказмаларнинг ёш авлоднинг баркамол этиб вояга етказиш, уларни миллий

қадриятларимиз руҳида камол топиришининг муҳим жиҳатларига алоҳида эътибор қаратган. Китобда ҳикматларни тарғиб қилиш, ёд олиш, ёшлар руҳиятига сингдиришга доир кўплаб тавсиялар берилган. "Ҳадис-ҳикматларни ўрганиш, ёд олиш усуллари ҳақида", "Ҳақиқий тарбия қондаларда эмас, машқлардадир", "Қатра-дур" машқ ўйинлари ҳақида", "Суратини кўриниш, сийратини айтиш" каби бобларда шу хусусда фикр юритилади.

Китоб маъсул муҳаррири Саидхон Мирзахўжаев.

"МОЗИЙДАН САДО"

Журналнинг 2013 йилдаги биринчи сони босмадан чиқди. Унинг илк саҳифаларида "Унутмас мени боғим, баҳорим" руҳи остида Ҳабибӣ, Ойбек, Ҳамид Олимжон, Зулфия, Ҳамид Фулом, Жуманиёз Жабборов, Мухаммад Юсуф, Шавкат Раҳмон каби шоирларимизнинг баҳор ва Наврӯз ҳақидаги шеърларидан намуналар берилган.

С.Худойбергандон ва А.Матниёзовнинг "Авесто" ва мақомлар" мақоласида Зардуштийлик таълимотиининг муқаддас китоби "Авесто"нинг алқовлар ва мадхиялар қисми "гаҳ"лар деб аталгани, "Авесто" матни VIII асрдан эътиборан "мақом"лар деб ном олгани, Тангрини мадҳ этувчи матнлар маълум бир сўз ва соз ўлчовларида, микдорий бирикларда ижро этилгани ҳақида ҳикоя қилинган.

"Сугддаги ноёб оғдадонлар" (Н.Хушвақов, А.Бердимуродов, Г.Богомолов) мақоласида илк ўрта асрларга тааллуқли дафн маросими билан боғлиқ оғдадонлар ҳақида маълумот берилган бўлса, С.Мустафоқуловнинг "Афросиёбнинг маҳобатли суратлари" мақоласи XX асрнинг иккинчи ярмида Афросиёб ҳаробаларидаги сарой қолдиқларидан VII асрга оид деворий суратлар топилганига бағишланган.

Журнал бутун қуч-ғайрат ва билимни ўрта Шарқ бадий маданияти тарихини

ўрганишга бағишлаган йирик тадқиқотчи, академик Г.А.Пугаченковнинг илмий қундаликлариини чоп этиб бормоқда. "Афғонистоннинг меъморий обидалари" эсдаликларидан Афғонистон маданий меросининг меъморий-бадий тавсифи ва уларни тасмиллаш тамойиллари тўла ҳажмда биринчи марта эълон қилинмоқда.

Минтақамизда қадимдан маҳаллаларга катта эътибор берилган. Шу маънода

Журналларни варақлаганда

А.Зияевнинг "XIX аср Тошкент маҳаллалари" мақоласи диққатга сазовор. Муаллиф маҳаллалар номларининг келиб чиқиши, маҳаллалардаги жамоат марказлари, чойхона, бозорча, масжид ва сув билан таъминлайдиган ҳовузлар ҳақида ҳикоя қилади. Шу тахлит журналхонлар Тошкент маҳаллалари ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўладилар.

Шунингдек, журнал саҳифаларидан жой олган Ш.Раҳимовнинг "Уд — қадимий соз", А.Абдуғаппоровнинг "Танбур — мақом калити" Ш.Қаюмовнинг "Музейлар ва замонавий технологиялар", О.Тошнӣёзовнинг "Икки меъморий обиди", С.Рўзимуродовнинг "Рихард Зоммер расмлари", Р.Ражабовнинг "Арабхона этнопономи" мақолаларида тарихимизнинг турли йиллари оид мавзулар ёритилган.

Сўғдиёна ШУКУРОВА

ФИЛОН КҲҲЧИСИ

Куни-кеча Бадий академия кўргазмалар залида таниқли мусаввир Муҳаммадийёр Тошмуратовнинг ҳисобот кўргазмаси очилди. Экспозициядан "Саноатлашган Ўзбекистон" туркум асарлари, портретлар, манзара ва натюрмортлар ўрин олган.

Мусаввир юртимизнинг сўлим табиати манзаралари, Болгария ва Қрим табиати кўринишларини асарларида тасвирлаган. Мусаввир ижодида, айниқса "Филон" туркуми салмоқ-

ли ўрин эгаллайди. — Муҳаммадийёр ака ўзига хос дастхатга эга манзарачи мусаввир, — деди кўргазма очилишида

Кўргазма залларида

Бадий академия раиси Акмал Нуриддинов. — Албатта, юртимизда манзарачи рассомлар кўп. Лекин битта манзара асаридан муаллифининг кимлигини билиб олиш бахти камданкам рассомларга насиб

этади. Оддий Филон қишлоғини кашф этиб, ажойиб манзаралар яратётган бу рассом шундай бахтга мушарраф бўлган ижодкорлардан бири.

М.Тошмуратовнинг "Кўйлаётган тоғлар", "Оқ филон", "Сухбат" каби картиналари Италияда бўлиб ўтган шахсий кўргазмасида мутахассислар ва муҳлислар эътирофига сазовор бўлган. Дунёнинг ўн етти мамлакатидида турли галереяларда мусаввирнинг "Филон" туркумидидаги асарлари сақланади.

С.ҚОСИМОВА

Дунё — кенг...

ЕРГА ҲҲШАШ САЙЁРАЛАР

Астрономлар чексиз коинот қаърида она сайёрамиз — Ерга жуда ҲҲшаб кетадиган янги сайёраларни кашф этдилар. Мазкур кашфиёт НАСАнинг Кеплер космик телескопи ёрдамида амалга оширилди. Нотр-Дам ва Вашингтон университет олимлари таҳминан бир йил муқаддам тўпланган маълумотларни таҳлил қилиб чиқишиб, шундай ҳулосага келишди: Кеплер-62 юлдузи атрофида айланадиган иккита сайёра шундай кенгликда жойлашганки, уларда ҳаёт мавжуд бўлиши учун шароит етарли, деб таҳмин қилиш мумкин. Яъни улар ўз Кўёшидан шундай масофада жойлашганки, у жой ўта иссиб ҳам, ўта совиб ҳам кетмайди. Мазкур сайёраларда сув суюқ ҳолда бўлиши учун худди Ергагидек табиий шароит мавжуд. Уларни ҳажми ва турилиши жиҳатидан ҳам Ерга қиёсласа бўлади.

Кеплер-62 юлдузи Кўёш системасидан 1200 ёруғлик йили олисда жойлашган Лира юлдузлар туркумига қиради. У бизнинг осмон ёритқичимиз — Кўёшга ҲҲшайди, бироқ ундан таҳминан бир миллиард йил аввал пайдо бўлган. Шунинг учун ҳам хира ва қизғиш тусда кўринади, ҳажми нисбатан кичик. Мазкур юлдузлар туркумида бешта сайёра мавжуд бўлиб, астрономлар фикрига кўра, улардан фақат иккитаси ҳаёт мавжуд бўлиши учун қўлайроқ ўринда жойлашган. Шу сабабли олимлар 62е ва 62f деб рақамланган бу сайёраларни Ер II ва Ер III, деб аташмоқда.

— Бу сайёралар орбитасига доир ўлчамлар улар шу чоққача назаримиз тушган барча фазовий объектлар ичида Ерга жуда ҲҲшаб кетади, дейишга асос беради, — дейди кашфиёт муаллифларидан бири, профессор Жастин Крепп.

— 62f сайёраси Ердан 1,4 баробар катта, — дейди астрономия профессори Э.Агол. — У ўзининг ёритқич юлдузидан бизнинг сайёрамиз Кўёшдан олаётган иссиқлик ва ёруғликнинг ярминигина олади. 62f сайёрасида бир йил 267,3 кунга тенгдир.

62е сайёраси ўз ёритқичига яқин жойлашган. У нисбатан иссиқроқ, бу сайёра Ерга қараганда 20 фоиз кўп иссиқлик олади ва ҳажми ҳам Ердан 61 фоизга катта. Бир йил 122,4 кунга тенг. Модомики, бу сайёралар коинотнинг ҳаёт мавжуд бўлиши учун шарт-шароит нисбатан қўлайроқ бўлган буржларида жойлашган экан, олимлар уларда ҳаётнинг, бинобарин, онгли ҳаётнинг ҳам мавжудлигини эҳтимолдан соқит қилишмаяпти. Бунинг учун, яъни ҳаётнинг юзага келиши, шаклланиши ва ривожланиши учун уларда вақт етарли бўлган.

Ер II ёки Ер III сайёрасида ёхуд бир йўла ҳар иккаласида ҳам тириклик бўлиши эҳтимол тутилмоқда. Шу боис бу сайёралар ҳозир алоҳида назоратда олинган. Кеплер-62 юлдузлар туркумига Ердан ташқаридида тамаддулардан мужда ахтарувчи дастурлар билан жиҳозланган махсус телескоплар тўриланган. Бутун вужуди кўз ва қўлоққа айлانган астрономлар яхши муждалардан умидвор. Ҳар ҳолда, ўзга тамаддуларни бутун коинот қаъридан ахтаргандан кўра, аниқ бир юлдуз туркумидан қидирган афзал-да.

2009 йил май ойида фазога чиқарилган Кеплер орбитал телескопи Сомон йўли галактикасидаги юлдуз туркумларини кузатиб бораётир. У ўзга сайёраларни бевосита эмас, билвосита усуллар орқали ахтаришга мўлжалланган. Яъни бу телескоп муайян бир юлдузнинг равшанлиги вақт ўтиши билан нечоғли ўзгаришини кузатиб боради. Юлдузлар гардиши бўйлаб бирор сайёра ўтадиган бўлса, албатта, уларнинг равшанлигида ўзгариш кузатилади. Астрономлар равшанликнинг тебранишига қараб сайёраларнинг мавжудлигини аниқлайди.

Кеплер телескопи ҳар 30 дақиқада 150 минг юлдузнинг ўлчамларини қайд эта олади. Бу астрономларни бир неча йиллик муттасил иш ва зарур маълумотлар билан таъминлаш деганидир. Чилида жойлашган Европа жанубий обсерваториясининг HARPS спектрографа Кеплер телескопи билан рақобатлаша олади. У юлдузларнинг ҳаракатланиш жараёнида юз берадиган меъёрдан четга чиқиш ҳолларига асосланиб сайёраларни ахтаради. Мабодо бирорта юлдузнинг ўз йўлдоши бўлса, йўлдош юлдуз атрофида айланаётган унга таъсир кўрсатади, яъни тебранишга мажбур этади. Натижада юлдузнинг тезлигида ўзгариш кузатилади. Сайёраларни ахтарувчи аппаратлар мана шу тебранишларни аниқ қайд этади.

Келгусида ўзга сайёраларни ахтаришга йўналтирилган аппаратлар ва усуллар кўлами янада кенгайди. 2014 йил "Джеймс Уэбб" деб номланган янги фазовий телескопни орбитага чиқариш кўзда тутилмоқда. Астрономлар унинг ёрдамида 20-30 ёруғлик йили доирасидаги коинот қаърига бевосита назар солиш ниятидалар. Бу ўринда олимларни фақат ҳажман Еримишга ҲҲшаб сайёраларни ахтариб топишгина эмас, уларда сув ва ўсимлик оламнинг бор-йўқлиги ҳам қизиқтиради. Оғтоб нурунинг кўзгуда синишидан ҳосил бўладиган олачалоқ шуъла ҳодисаси улкан умумлар юзасида ҳам содир бўлади. Янги телескоп сайёралар сатҳидан қайтувчи шундай акс-нурларни ҳам қайд эта олади. Сувни бошқа хил суюқликлардан фарқлашда эса спектр таҳлиллари ёрдам беради. Ўсимликлардаги яшил ранг хлорофилл пигменти бўлиб, у инфракүзил суратларда яққол шуълаланиб кўринади.

Интернет хабарларидан.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, "Ижод" жамоат фонди уюшма аъзоси

Султон ЖАББОРИНГ

вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чўқур ҳамдардлик билдирди.

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти ректорати «Халқ ижодиёти ва аънавий қўшиқчилик» кафедраси катта ўқитувчиси Оролмирозо Сафарова рафикаси

Ҳуришда ЖўРАЕВАНING

вафоти муносабати билан чўқур таъзия изҳор этади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЙ
ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ,
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
УЮШМАСИ

ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРКАТУВИ"
АКЦИОНЕРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston
adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91
Котибият — 233-49-93

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 236-57-42

Санъат бўлими: 236-56-48
Назм ва наср бўлими: 236-58-55

Бош
муҳаррир
Саъдулла
ҲАКИМ

Ташкилотга келган кўёғималар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.
Муаллифлар фикри тахрирнинг юқтаси назаридан фарқлашши мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Шодмонкул САЛОМОВ
Саҳифаловчи — Элёр МАХМУДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси босмахонаси.

Босмахона манзили: Буюк Тўроқ кўчаси, 41-ўй

Босишга топириш вақти — 20.00. Босишга топирилди — 21.58

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 13.06.2007 йил 0283-рақам билан рўйхатга олинган. Адади — 6450 Бўригма Г — 544. Ҳажми — 3 босма табоқ А-2. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5

ЖУМА КҲҲЛАРИ
ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ
ЭРИН.

ISSN 2181-614X

